

Adopce romských dětí z pohledu náhradních rodičů

Monika Fritzová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika Fritzová**

Osobní číslo: **H150271**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Adopce romských dětí z pohledu náhradních rodičů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, výchovy romských dětí a adopce.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARCHEROVÁ, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Portál, Praha: 2001. ISBN 80-7178-578-4.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, Praha: 2001. ISBN 80-7367-182-4.

NEČAS, Ctibor. Romové v ČR včera a dnes. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc: 1999. ISBN 80-7067-952-2.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Portál, Praha: 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. Šaj pes dovakeras, Můžeme se domluvit. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc: 2002. ISBN 80-244-0496-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková**
Ústav pedagogických věd

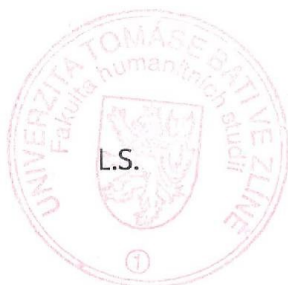
Datum zadání bakalářské práce: **22. listopadu 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 29.09.2018

Fritcael

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá adopcí romských dětí z pohledu náhradních rodičů. Pro bližší seznámení s problematikou je v první kapitole popsána náhradní rodinná péče, její historie a formy se zaměřením na osvojení. Druhá kapitola přibližuje historické kořeny Romů, tradiční romské rodiny, diskriminaci a rasismus. Třetí kapitola je věnována problematice romského dítěte v nové rodině, se zaměřením na identitu dítěte.

Empirická část shrnuje výsledky kvalitativního výzkumu zaměřeného na to, jak náhradní rodiče prožívali adopci, z jakých důvodů si dítě osvojili, jak na rodinu reagovalo okolí, jak nového člena rodiny přijali jeho noví sourozenci, jak probíhala adaptace dítěte v rodině, jaké problémy provázely výchovu dítěte, a jak náhradní rodiče dítěti vysvětlili, že nejsou jeho biologičtí rodiče. K realizaci šetření byl zvolen design případové studie, konkrétně mnohopřípadová studie, kde došlo k porovnání čtyř případů. Sběr dat byl proveden pomocí polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými respondenty.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, děti romského původu v nové rodině, mnohopřípadová studie.

ABSTRACT

This thesis deals with the adoption of Roma children from the point of view of substitute parents. For a closer look at the issue, the first chapter describes the substitute family care, its history and forms with a focus on adoption. The second chapter describes the historic roots of Roma, the traditional Roma families, discrimination and racism. The third chapter is devoted to the issue of a Roma child in a new family, focusing on the identity of the child.

The empirical part summarizes the results of a qualitative research focused on how substitute parents went through adoptions, reasons why they adopted the child, how surroundings was responded the family, how the new family member was adopted by their new siblings, how the child was adapting to the family, which problems were manifest during the raising the child, and how substitute parents explained to the child, they are not their biological parents. A case study design was chosen to carry out the survey, namely a multi-case study,

where four cases were compared. Data collection was done through semi-structured interview with individual respondents.

Keywords: substitute family care, children of Roma origin in the new family, multi-case study.

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

V první řadě bych chtěla poděkovat mé vedoucí práce Mgr. Lucii Blašíkové za trpělivost a odborné rady, kterými mi pomohla vypracovat mou bakalářskou práci. Dále bych chtěla poděkovat rodinám, které byly ochotny sdílet intimní informace k této problematice. V neposlední řadě děkuji své rodině a příbuzným za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	12
1.1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	12
1.2 OSVOJENÍ	14
2 ROMOVÉ.....	18
2.1 HISTORIE ROMŮ	20
2.2 TRADIČNÍ ROMSKÁ RODINA	23
2.3 DISKRIMINACE A RASISMUS	25
3 ROMSKÉ DÍTĚ V NOVÉ RODINĚ	27
3.1 IDENTITA DÍTĚTE	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE A OTÁZKY	31
5 METODICKÝ RÁMEC ŠETŘENÍ.....	32
5.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	32
5.2 LIMITY PŘÍPADOVÉ STUDIE	34
5.3 SBĚR DAT	34
5.4 ANALÝZA DAT.....	35
6 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ.....	37
6.1 RODINA R.....	37
6.2 RODINA Z.....	41
6.3 RODINA O.....	44
6.4 RODINA M.....	46
7 SELEKTIVNÍ PROTOKOL – KOMPARACE PŘÍPADŮ STUDIE.....	50
DISKUSE.....	64
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
SEZNAM TABULEK.....	73

ÚVOD

Kdyby se mě někdo zeptal, jak si představuji rodinu, tak bych odpověděla: žena, muž a děti. V širším okruhu pak prarodiče, tety a strýcové. Mezi členy rodiny by měl být ideálně harmonický vztah, pomoc a podpora. Takovou rodinu si podle mě zaslouží všechny děti a měly by mít právo na rodiče, výchovu, všestranný rozvoj, pocity jistoty, bezpečí a lásky. Bohužel, ne každé dítě má milující rodinu a jeho rodina se o něj nedokáže, nechce, nebo neumí postarat. V těchto případech péči o dítě převezme stát, kdy na základě opatření stanovených orgány sociálně – právní ochrany dětí soud určí další osud dítěte. Většinou je to pro začátek institucionální výchova a dále veškeré formy náhradní rodinné péče.

V mé bakalářské práci se budu zabývat adopcí romských dětí z pohledu náhradních rodičů.

Téma bakalářské práce jsem zvolila z několika důvodů. Pracovala jsem jako dobrovolnice v zařízení, kde docházely také romské děti, se kterými jsem prováděla přípravu do školy, doučování, ale také jsem se snažila jim pomoci v otázkách týkající se jejich osobního života a zlepšení komunikace v rodině. Mou inspirací byl autobiografický román *Rok kohouta* od Terezy Boučkové. Vliv mělo také to, že znám rodinu, která za své přijala romské dítě, a jeho výchovu provázely četné problémy.

Mým záměrem bylo zjistit, zda se podobné problémy objevují ve více rodinách, zda některé z nich pramení z předsudků okolí nebo přístupu rodičů k odlišné etnicitě dítěte.

Bakalářskou práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se budu zabývat náhradní rodinnou péčí, jejím vývojem, formami náhradní rodinné péče, a to především formou osvojení. Dále pak uvádím historii Romů, tradiční romskou rodinu a jevy v podobě rasové diskriminace a rasismu. Teoretickou část uzavírá kapitola, která se věnuje romským dětem v „nových“, náhradních rodinách. V praktické části, prostřednictvím rozhovorů s rodiči, kteří adoptovali romské dítě, budu zjišťovat, jak prožívali adopci romského dítěte, jaké důvody je vedly k osvojení, reakci okolí na adoptivní rodinu a přijetí dítěte v rodině ostatními dětmi. Dále se budu zabývat tím, zda rodina řešila problémové situace s dítětem a jakým způsobem dítěti vysvětlili, že je adoptováno.

V závěru práce shrnuji výsledky svého výzkumu a předpokládám, že vzhledem k nízkému počtu respondentů je nelze obecně aplikovat na všechny náhradní rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

V této kapitole se budu zabývat náhradní rodinnou péčí, která na rozdíl od péče ústavní, dává možnost dětem vyrůstat v přirozeném prostředí. Nejdříve krátce zmíním jiné formy náhradní rodinné péče využívané v České republice a vzhledem k tématu práce se více budu věnovat osvojení.

1.1 Náhradní rodinná péče

Přijetí cizího dítěte za své má svou dlouhou historii. Názory, zvyklosti a zákony na toto téma se postupně utvářely a měnily. Výjimkou nebylo přijetí dítěte do rodiny za účelem získání majetku, nebo levné pracovní síly. Hodnota lidského života byla minimální – dítě pro společnost nebylo téměř žádným přínosem, protože nebylo tak pracovně výkonné jako dospělý člověk (Gabriel, Novák, 2008).

Právní úpravu pravidel pro osvojení dítěte nalezneme už ve starém Římě. V římském právu platilo, že osvojit si dítě mohou pouze muži, protože měli větší práva než ženy a byli bráni jako živitelé a hlava rodiny. Dítě položila porodní bába k nohám otce a ten rozhodl o jeho budoucnosti. Zájem o dítě projevil tak, že dítě položil do náruče matky, v opačném případě se otec odvrátil od dítěte (Gabriel, Novák, 2008).

V naší zemi, kde po druhé světové válce byla upřednostňována kolektivní péče, prošla v 90. letech 20. století náhradní rodinná péče několika zásadními proměnami, které jsou ovlivněny demokratizací naší společnosti. V roce 1989 došlo k přijetí úmluvy o právech dítěte. Tento dokument se stal základním mezníkem na poli sociálně- právní ochrany dětí.

Náhradní péče je určena dětem, které nemohou z vážných důvodů vyrůstat ve své rodině. Rodiče dětí nejsou schopni plnit své rodičovské povinnosti a výchova dítěte je vážně ohrožena a narušena (Sychrová, 2015). Klimeš (2002, s. 4.) vymezuje termín náhradní rodinné péče jako: „...*souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče.*“ V literatuře se téměř nesetkáme s přesnou definicí, nenalezneme jej ani v psychologickém slovníku, ve kterém jsou uvedeny konkrétní formy, jako je například termín „osvojení“ (Nojžířová, 2012).

Škoviera (2007) ve své knize „Dilemata náhradní výchovy“, upozorňuje na nutnost sjednocení terminologie. Rozdíly shledává v pojmech péče a výchova. Péče je spíše obecný pojem, který chápe jako dlouhodobý akt, zatímco výchovu spojuje pouze s obdobím dětství.

Existují dva způsoby umístění dítěte mimo rodinu, prvním je náhradní rodinná péče a druhým ústavní péče, která může být nařízena soudem (Sychrová, 2015).

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. vymezuje formy náhradní rodinné péče, kdy mezi nejznámější patří osvojení a pěstounská péče. Dále se zde řadí také poručnictví a svěřeni dítěte do péče jiné osoby.

Pěstounská péče je jedna z forem náhradní rodinné péče, kterou garantuje a kontroluje stát. Stát zajišťuje hmotné zabezpečení jak dítěte, tak i pěstounům (Matějček et al, 2002). Pěstounskou péči upravuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí. Uvedený zákon vymezuje dávky pěstounské péče, a to příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Dávky se poskytují buď jednorázově (příspěvek při ukončení pěstounské péče), nebo pravidelně (příspěvek na úhradu potřeb dítěte). Bubleová (2002) popisuje, že dítě může být svěřeno do pěstounské péče manželům, nebo jedné fyzické osobě. Hlavním a zároveň nejdůležitějším činitelem je zde zájem dítěte. Pěstouni jsou povinni zajistit dítěti řádnou výchovu, mohou dítě zastupovat v běžných věcech. V mimořádných záležitostech musí požádat zákonného zástupce. O přidělení pěstounské péče rozhoduje soud, který je kompetentní pěstounům stanovit povinnost podávat pravidelné zprávy o výkonu pěstounské péče, nebo může nařídit její zrušení. Sychrová (2015) doplňuje možnost pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato forma je ukotvena v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. a je omezena na dobu maximálně jednoho roku. Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 charakterizuje děti, pro které je tato péče vhodná: *„Může se jednat o situace, kdy rodič je ve výkonu trestů, léčí se ze závislosti, nebo závažného onemocnění.“* MPSV (statistika, 2016) zde bylo zjištěno, že: *„Ke dni 31. 12. 2016 bylo evidováno celkem 799 přechodných pěstounů a celkem 540 dětí v PPP, tj. 67,5 % obsazených rodin, 259 (32,4 %) rodin bylo volných...Zaniklo 367 přechodných pěstounských péčí, z toho – 71 (19,3 %) dětí se vrátilo k rodičům, 182 (49,6 %) přešlo do jiné formy NRP, 81 (22 %) přešlo do osvojení, 17 (4,6 %) bylo předáno do ústavního zařízení.“* Pěstounská péče se u nás realizuje i v podobě SOS vesniček. Zde se matka stará o více dětí a v tom jí pomáhají různí odborníci (Sychrová, 2015).

O formu **poručnictví** se jedná v případě, že dítě nemá ani jednoho rodiče, který má vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Soud v těchto případech stanoví dítěti poručníka: *„Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič,*

ale nemá k dítěti vyživovací povinnost (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.).“ Bubleová (2002, s. 17) zmiňuje případy, kde soud stanoví dítěti poručníka a to pokud: „*rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti, nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.*“ Poručníka jmenuje soud, a to v souladu se zájmy dítěte. V první řadě se snaží o to, aby poručníkem dítěte byl ten, koho navrhli sami rodiče. Pokud tato osoba odmítne, soud navrhne osobu, která je příbuzná nebo blízká osoba rodiny. Není-li takové osoby, soud zvolí do role poručníka jiného vhodného člověka. Do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, zpravidla jde o osoby, které jsou ve svazku manželském (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.).

Poslední formou je **svěření dítěte do péče jiné osoby**. Občanský zákoník č. 89/2012 zde uvádí, „*Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.*“ O svěření dítěte do péče jiné osoby rozhoduje soud, který dá přednost blízké osobě před jinou osobou. To musí být v souladu se zájmy dítěte.

1.2 Osvojení

V tématu své bakalářské práce jsem zvolila osvojení, jelikož zde vznikají nejpevnější vazby mezi dítětem a jeho novou rodinou.

V občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. nalezneme termín **osvojení**, jehož synonymem je termín **adopce**. Jde o nejčastější formu náhradní rodinné péče v České republice (MPSV, 2016). Uvedený zákon definuje osvojení jako: „...*přijetí cizí osoby za vlastní*“. Sychrová (2015, s. 9) toto doplňuje: „*jedná se o umělé (právní) navození takového vztahu mezi osvojenцем a osvojitelem, jaký je mezi biologickým rodičem a dítětem. Osvojením zanikají všechna práva biologických rodičů k dítěti. Náhradní rodiče se zapisují do rodného listu dítěte.*“ Občanský zákoník dále vymezuje podmínky, které upravují požadavky pro schválení adopce: „*Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba a její zdravotní stav nesmí omezovat péči o dítě. O osvojení mohou zažádat manželé, ve výjimečných případech soud rozhodne o svěření dítěte jednomu rodiči. Osvojit si lze nezletilé dítě, které nenabylo svéprávnosti.*“ V minulosti se legislativa nevěnovala věkovému rozdílu osvojenec a osvojitele, ale nyní je nutné, aby rozdíl věku byl minimálně 16 let. Legislativa vymezuje také zrušení osvojení. Sychrová (2015, str. 10.) uvádí: „*Zrušení adopce probíhá jen ze závažných důvodů a to výjimečně.*“ Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. (§ 841) to upřesňuje:

„Zrušením osvojení zaniká poměr vzniklý osvojením i povinnosti a práva z tohoto poměru vyplývající a obnovuje se předchozí příbuzenský poměr.“ Zrušit osvojení lze do třech let od schválení osvojení. Osvojení je začleněno v kategorii „příbuzenství“, nikoliv do kategorie „jiných forem péče o dítě“, kam se řadí pěstounská péče (Sychrová, 2015).

Před rozhodnutím o přijetí dítěte do vlastní péče by měla proběhnout dlouhodobá a zodpovědná úvaha. Většinou jde o vyrovnání se s faktem neplodnosti, což do značné míry ovlivňuje to, jestli rodiče jsou schopni přijmout dítě za své (Gabriel, Novák, 2008). Schoolerová (2002, s. 12) uvádí: *„Rozhodnutí učinit první krok ve věci adopce dítěte si pečlivě rozmyšlí většina párů. Statistiky uvádějí, že od chvíle, kdy začne dvojice o adopci mluvit, do okamžiku, kdy se uskuteční první telefonát, uplyne obvykle jeden rok. Nápad se nejprve objeví v podobě zaseté myšlenky, která se rozvíjí a nabírá na síle.“* Žadatelů o osvojení, kteří mají vlastní biologické děti je méně. Jsou to zpravidla rodiče, kterým se po podání žádosti o osvojení podařilo mít vlastní dítě (Nojžířová, 2012).

Bubleová a spol. (2002, s. 12) zmiňuje: *„Prvním krokem na cestě za zdařilou adopcí nebo pěstounskou péčí není a nemůže být přidělení určitého dítěte hodným lidem. Prvním krokem je, aby tito lidé rozuměli sami sobě ve svém odhodlání cizí dítě do své péče přijmout. Druhým krokem pak je, aby rozuměli dítěti.“* Na to navazují autoři Gabriel a Novák (2008, s. 74) kteří uvádí: *„... jsou-li pevně rozhodnutí řešit svoji bezdětnost, nebo pocity ještě ne zcela naplněného rodičovského potencionálu, podáním žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče je potřeba, aby se obrátili na příslušný obecní úřad s rozšířenou působností (...) konkrétně na oddělení sociální právní ochrany dětí“.* Zde se jim bude věnovat sociální pracovník, který by žadatelé měl provázet po celou dobu procesu (Gabriel, Novák, 2008). Datum podání žádosti nemá důležitý význam, ale žadatelé ho většinou berou jako velmi významný. Lidé žádosti nejčastěji podávají před koncem roku nebo ihned po Novém roce (Nojžířová, 2012).

Dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí je vyžadována spisová dokumentace o žadatelích, kterou vede obecní úřad s rozšířenou působností. Před samotným psychologickým vyšetřením žadatelů dochází k odbornému posouzení, kde se rozhodne, jestli žadatelé budou uvedeni do evidence vhodných uchazečů.

Pokud žadatelé projdou odborným posouzením, následuje posouzení psychologické. Matějček (2002, s. 23) psychologické posouzení pro žadatele osvojení popisuje: *„Budete po-*

zvání k psychologickému posouzení, v němž budou shrnuty zkušenosti vašeho života, vaše dětství, vaše manželství, jeho stabilita, vaše vlastnosti, rodičovské postoje, důvody, které vás vedou k přijetí opuštěného dítěte ...“. Nojžířová (2012, s. 50) dodává: „Za zajímavou lze považovat skutečnost, že se většinou jedná v podstatě o psychologické posouzení páru, nikoliv psychologické vyšetření jednotlivců.“ Vyšetření je zaměřeno diagnosticky a jeho cílem je možnost eliminovat v počáteční fázi příprav zjevné psychopatologické odlišnosti, které jsou kontraindikací pro náhradní rodinnou péči. Při zjištění rizik, které jsou neslučitelné, nebudou žadatelé dále pokračovat v přípravě (MPSV, metodické doporučení č.7/2009 sb.). Žadatelé se po těchto procedurách účastní kurzu přípravy. Přípravný kurz trvá zpravidla dva víkendy, mezi víkendy je většinou kratší časový interval, nejčastěji 14 dnů. Na kurzech se podílejí odborníci z psychologie, dětského lékařství, práva a sociální práce. Cílem těchto kurzů je poskytnout žadatelům co nejvíce informací o potřebách dítěte a jeho vývoji. Dále také připravit žadatelé na jednotlivé situace, které mohou nastat (Nojžířová, 2012). Další fází je čekání na nabídku dítěte. Většinou jde pro žadatele o nejdelší časové období celého procesu (Gabriel, Novák, 2008). Bubleová a spol. (2002, s. 24) doporučuje pro žadatele osvojení: „Tento čas očekávání můžete naplnit přípravami na svou budoucí roli.“ Gabriel a Novák (2008, s. 85) o této fázi osvojení doplňují: „Zohlednění čekací doby například ztrácí význam při toleranci k dítěti zdravotně výrazněji handicapovanému či etnicky odlišnému. Žadatelé ochotní přijmout takové dítě zpravidla zcela přirozeně předběhnou celou řadu čekatelů.“ Na to upozorňuje i Nojžířová (2012, s. 62): „Nereálné představy o dítěti často brzdí proces zprostředkování. Žadatelé by mohli být v naprosté většině případů „uspokojeni“ dříve, kdyby nebyli ve svých požadavcích extrémně nároční (...) většina žadatelů chce „malé, bílé a zdravé“ dítě.“

O výběru žadatelů, kteří se jeví jako vhodní osvojitelé pro dítě, nerozhoduje pouze jeden člověk, ale poradní sbor. Poradní sbory zřizuje podle platného zákona o sociálně – právní ochraně dětí hejtmán kraje (Gabriel, Novák, 2008).

Krajský úřad, pak žadatelé pozve k pohovoru, který je veden o konkrétním dítěti. Zde jsou žadatelé informováni o všech možných dostupných údajích o dítěti (zdravotní, psychický stav, informace o původních rodičích). Na základě toho žadatelé vyjádří své pocity a názory. V případě zájmu, žadatelé mohou dítě navštívit a bude dohodnut čas a místo setkání. Postup při převzetí dítěte je závislý na mnoha okolnostech např. na stáří dítěte. Apeluje se na to, aby náhradní rodiče na dítě nespěchali a spíše vyčkali, až odpadne nespěch a nedů-

věra. Den převzetí je předem domluven s ředitelem zařízení, který dítě předá v momentě, kdy ví, že dítě a rodiče mohou utvořit novou rodinu (Bubleová a spol., 2002). Archerová (2001, s. 20) říká že: "*V prvních dnech v nové rodině, je velmi důležité mít na paměti... nakrátko zachovat co nejvíce z obvyklého prostředí a zkušeností dítěte.*"

2 ROMOVÉ

V bakalářské práci je zkoumáno přijetí romského dítěte do majoritní rodiny, považovala jsem za důležité nastínit, kdo jsou Romové a přiblížit jejich historii.

V České republice podle statistiky z roku 2016 žilo okolo 245 800 Romů. Romové tvoří u nás nejpočetnější etnickou menšinu (Vláda ČR, 2016). Říčan (1998, s. 33) definuje Roma: „*Romem je přirozeně ten, kdo se k tomu hlásí*“. Bitterová a Moravcová (2013, s. 21) rozvádí: „...*každý ví, jak vypadají, každý si myslí, že ví, jak a z čeho žijí*“. Existuje široce sdílený prototyp romského vzhledu a chování, ale ve skutečnosti se velmi těžce hledají spojující prvky. Můžeme říci, že se jedná o kategorii typu „*family resemblance*“, která se vyznačuje vzájemně se překrývajícími podskupinami, které nesdílí společné rysy.

V literatuře se setkáme více s vymezením obecnějšího pojmu „*menšina*“. Kašparová (2014, s. 38) definuje: „*V nejširším slova smyslu vyjadřuje menšina početně malou část společenského celku, skupinu, která je z hlediska daného celku v menšin.*“ Autorka zde uvádí i definici v užším slova smyslu: „...*jedná se o menší část určité společnosti, lišící se zpravidla od majority původem, národností, náboženstvím, kulturou, jazykem atp...*“

V politickém dokumentu z roku 1994 „*Koncept přístupů vlády k otázkám národnostních menšin v ČR*“ byl pojem národnostní menšina definován jako společenství osob, které splňuje tyto znaky:

- Trvale žijí v ČR a jsou její občané,
- Sdílí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu,
- Projevují společně přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu chování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka,
- Mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství žijícímu na území ČR (Šišková, 2008).

Mnozí Romové patří do skupiny osob, které v dnešní době podléhají sociálnímu vyloučení. Varianty definují **sociální vyloučení** jako: „*Proces, kterým jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavováni přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti jako celku.*“ Švec (2010, s. 5) doplňuje: „*Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi. (...)Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociálního vyloučení,*

a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. (...) Návyky získané adaptací na život v sociálním vyloučení pak ale těmto lidem znemožňují být úspěšní ve většinové společnosti, ztrácí (či ani nezískávají) hodnotové žebříčky středostavovského občana orientovaného na kariérní vzestup a úspěch. To je znovu a znovu uzavírá v pasti sociálního vyloučení. Z této pasti se lidé nedokáží dostat bez cizí pomoci.“ Na sociální vyloučení se můžeme podívat třemi úhly pohledu. První pohled je redistribuční, zabývá se lidmi, kteří žijí v chudobě. Tento pohled se především zaměřuje na vlivy, které způsobují sociální vyloučení. Druhý pohled je etický, soustředí se na osoby, které jsou již sociálně vyloučené. Zaměřuje se na jejich kriminální chování a morální úpadek. Třetí pohled se nazývá integrační. Zde je sociálním vyloučením bráno stejně jako vyloučení na trhu práce (Varianty).

Dnešní společnost se domnívá, že v sociálním vyloučení hraje větší roli etnicita než sociální situace. Je zřejmé, že ne všichni Romové v České republice žijí v prostředí sociálního vyloučení. Etnická příslušnost, především u Romů je obvyklým důvodem negativního postoje většinové společnosti (Švec, 2010).

Stále aktuálním tématem je i **sociální integrace**. Slowík (2012) definuje sociální integraci jako: „*Proces rovnoprávného začleňování člověka do společnosti – je tedy něčím naprosto přirozeným a týká se každého člena společnosti; komplikace však nastávají ve specifických případech některých osob nebo minoritních skupin (etnické menšiny, osoby s postižením apod.), které se od většinové populace výrazně odlišují a nejsou schopny dosahovat přirozeným způsobem vysoké míry socializace. Potom je nezbytné jejich integraci aktivně podporovat a vytvářet pro ni vhodné podmínky.*“

Barša (1998) popisuje teorii integrace, která má tři roviny:

- První rovinou je asimilace. „...*může jít o asimilaci jako rozpuštění skupinové difference ve většinové společnosti.*“
- Druhou rovinou je integrace úplná nebo částečná. „...*v jaké míře jsou příslušníci menšin proporcionálně zastoupeni v celém spektru základních sociálních a příjmových pozic.*“
- Třetí rovinou je asimilace/ akomodace. „... *může jít o asimilaci, pokud příslušnost k menšině nehraje žádnou roli v politickém procesu... nebo o akomodaci, tj. uzpůsobování skupin.*“

Dne 23. 02. 2015 vláda schválila Strategii romské integrace na roky 2015–2020. Jejím hlavním cílem je zvrátit negativní trendy ve vývoji situace Romů v České republice, a to především v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a v oblasti sociální (vláda, 2015).

Šišková (2001) popisuje romské etnikum v České republice. „Romové“ – jde o souhrnné označení příslušníků národnostní menšiny, které se k tomuto označení hlásí. „Čeští Romové“ etnikum, které žilo do druhé světové války na území Čech. „Moravští Romové“ etnikum, které žilo do druhé světové války na území Moravy. „Maďarští Romové“ etnikum, které žilo do druhé světové války v Maďarsku. „Slovenští Romové“ etnikum, které žilo do roku 1945 na Slovensku. „Olašští Romové“ etnikum, které kočovalo ve střední Evropě do roku 1959, kdy bylo násilně sedentizováno. „Sintí“ etnikum, které žilo rozptýlené po střední Evropě. „Cikáni“ apelativum Romů a Sintů, kterým je označovaly slovanské a germánské národy. Romové považují toto označení za hanlivé a urážlivé.

2.1 Historie Romů

Historie „cikánů“ není příliš jasná, jejich jazyk je nepsaný. Vše, co víme, o jejich původu pochází ze dvou zdrojů. Prvním je svědectví jazyka, který odkazuje k Indii, druhým zdrojem jsou částí dokumentů, jako jsou dekrety, církevní záznamy, soudní výnosy (Cohn, 2009).

Romové staletí pobývali na území byzantské říše. Romské podkasty, které se oddělovaly od různých kast, pronikaly na balkánské teritorium a pokračovaly v dichotomickém dělení na usedlé a kočovné skupiny. Mezi skupinu, která se usazovala nejčastěji, patřili kováři a muzikanti (Nečas, 2002). Druhá skupina migrovala, a to několik řad staletí. Hlavním důvodem migrace byla obživa. Za staletí migrovalo několik vln, jedna vlna je popisována před rokem 1000, kdy lidé migrovali přes dnešní Turecko, druhý a zároveň slabší proud dorazil ještě asi o sto let dříve přes Egypt a severoafrické pobřeží do Španělska. To je zřejmě důvodem, že romština převzala slova z řečtiny, z jazyka používaného v Iráku a balkánských národů. V patnáctém století se k Romům moldavští a rumunští šlechtici chovali neuspokojivě. Romové byli nuceni k práci různého druhu, za nevhodných podmínek (Říčan, 1998). Po zrušení nevolnictví proběhla migrační vlna do Evropy, která měla více příčin a nebyla složena pouze z nevolníků (Nečas, 2002).

Za dob dlouhodobého pobytu v byzantské říši se Romové dokonale seznámili s křesťanskou civilizací, čehož na svých cestách začali zneužívat. Začali se vydávat za poutníky egyptského původu. Prohlašovali, že jejich předci odpadli od víry a oni za tento hřích jsou potrestáni vyhoštěním. Lidé tomuto tvrzení uvěřili (Nečas, 2002). Církev brzy odhalila pravdu a na základě toho byli vyloučeni z církve. Byli podezírání ze špehování v prospěch Turků. Z poutníků se zde stávají štvanci, na které byly uspořádány hony, zabít Roma bylo beztrestné. Děti Romů byly dávány do neromských rodin, starým Romům byly někdy tresty promíjeny. Obyvatelstvo navzdory perzekučním výnosům jejich přítomnost více méně ochotně akceptovalo a to proto, že byli užiteční svým zbožím a službami. Perzekuce v Čechách a na Moravě byla mírnější, proto sem prchali z různých zemí (Nečas, 2002).

Na našem území po roce 1700 pronásledování Romů pokračuje, zároveň se objevuje snaha o oficiální legalizaci jejich přítomnosti a začlenění do společnosti. Marie Terezie byla první, která svým zákonem začala uplatňovat asimilační politiku. Romové se mají oblékat jako ostatní lidé, pracovat mohou v oblasti zemědělství, musí plnit povinnosti nevolníků aj. Na jižní Moravě se Romové začínali usazovat dobrovolně a vznikaly osady, tzv. cikánské tábory, které byly složeny z různých obydlí. Romové zde byli lidmi bráni jako kočovníci. Prodávali kovářské výrobky, koryta, kotle, nebo levné zboží. Někteří se živili jako hudebníci, jiní byli koňskými handlíři (Nečas, 2002).

Industriální společnost postupně začala omezovat možnosti a tzv. je začala tlačit k pochybným zdrojům obživy. Jako například k hádání z karet, žebrotě a krádežím. Z kočovníků se stávali nežádoucí tuláci (Nečas, 2002).

V roce 1927 byl vydán velmi tvrdý zákon proti potulným Romům a tulákům, kteří žili tzv. „po cikánsku“ (Říčan, 1998). To doplňuje Nečas (2002, s. 62), který uvádí: „V roce 1929 byl nařízen ministerstvem vnitra na celém československém území soupis kočovných potulných Romů. Akci provedly politické a státně policejní úřady... Celkem bylo zapsáno 36 tisíc osob, kterým byla vyhotovena daktyloskopická karta a vydána cikánská legitimace.“

Druhou zavedenou věcí podle tohoto zákona byl kočovný list, který dokládal povolení ke kočování. Kočovný list vypadal stejně jako cikánská legitimace, a to ve formě knížky. V listu bylo uváděno, pro koho tento dokument je vystaven a kolik vozidel a zvířat smí být použito. Dále zde mohl být uveden směr jízdy a další omezení. Tento list uděloval politic-

ký úřad první stolice, a to na dobu jednoho roku. Kočovníci tento list museli mít u sebe, aby se mohli prokazovat.

Zákon zakazoval kočovat a tábořit v tlupách, a to z důvodů ohrožení bezpečnosti lidí. Romové dále nesměli držet jakékoliv zbraně. V některých případech byl zakázán i pobyt v určitých oblastech. Aby se zamezilo kočování a tuláctví, byly romské děti odebírány rodičům (Nečas, 2002).

V historii českých Romů se strašnou kapitolou stává holocaust za vlády nacistů (Říčan, 1998). Nečas (2002, s. 66) zde rozvádí: „...občané tzv. *neárijského* původu tvořili obyvatelstvo, které bylo zbaveno nejen základních práv a svobod, ale i jakékoliv právní ochrany. V této skupině čekali vedle Židů na konečné řešení své otázky také Romové.“ Za cikány se považovali ti, kteří měli, podle již zmíněného zákona, cikánskou legitimaci. Občanské legitimace byly proto odebrány a zaměněny za cikánské i Romům usedlým. Všichni Romové i míšenci byli izolováni od společnosti. Všechny evidované osoby byly rozděleny na dvě skupiny. První a zároveň menší skupina ze společenského hlediska problémová byla posílána do tzv. cikánských táborů v Letech a Hodoníně. Druhá, větší skupina na začátku byla ponechána v klidu. V prosinci 1942 bylo rozhodnuto Heinrichem Himmlerem o jejich deportaci do koncentračního tábora v Osvětimi. V průběhu dalšího roku do roku 1944 byli deportováni téměř všichni Romové do různých koncentračních táborů (Horváthová, 2002). Nečas (2002, s. 83) uvádí: „*Skutečné číslo o českých Romech, respektive Sintech, kteří se stali oběťmi holocaustu, dnešní stav dokumentace nedovoluje přesně určit.*“ Jistotou zůstává pouze to, že se do vlasti vrátilo 583 bývalých vězňů, kteří holocaust přežili.

Po roce 1948 ústava Romům zaručuje rovnoprávnost ve společnosti. V roce 1952 byla vydána směrnice s názvem „Úprava poměrů osob cikánského původu“. Tato směrnice kladla důraz především na převýchovu a „postupné zbavování cikánů následků zaostalosti jako dědictví kapitalistického režimu.“ Od druhé poloviny padesátých let se státní orgány snaží vyřešit budoucnost Romů. Komunistická strana Československa zvolila asimilační přístup, jeden ze dvou možných přístupů, kde druhým je přístup etnický. Tento koncept usiloval o začlenění Romů do společnosti. Začaly se potlačovat specifika Romů, někdy i násilnými akcemi např. rodiče nesměli na své děti mluvit romsky aj. (Horváthová, 2002).

Koncem šedesátých let vznikla organizace Svaz Cigánů – Romů, kde mohli Romové ovlivňovat řešení problému a otázku budoucnosti. To bylo nepřipustné pro komunistickou stranu Československa, proto tuto organizaci administrativně zlikvidovali (Horváthová, 2002).

V 80. letech začíná být řízená asimilace nahrazována mírnější koncepcí společenské integrace, kde pro Romské občany byly zajištěny výhody jak materiální, tak i sociální. Tyto výhody však problémy nevyřešily, spíše je zastiňovaly (Horváthová, 2002).

Rok 1989 přinesl Romským občanům svobodu kultury a jazyka. Romové mohli zakládat organizace a rozvíjet mezinárodní kontakty. V literatuře se začaly vyskytovat Romské básně i próza. Romům bylo umožněno pořádat společenská setkání i akce. Na vysokých školách se studoval romský jazyk a kultura. I přes všechny možnosti se v zápětí ukázalo, že zatím Romové tyto možnosti neumí dobře využít (Řičan, 1998).

2.2 Tradiční Romská rodina

Romská rodina, stejně jako majoritní rodina tvoří nejvýznamnější vztahovou instituci. Je základem pro socializaci, akulturaci, citový a společenský život všech jejich příslušníků (Kajanová, 2015). V romských rodinách doposud platí patriarchát, otec je tedy hlavou rodiny. Romové zároveň kladou důraz na co nejširší rodinu, která pro ně znamená funkční a sociální jednotku, což umožňuje udržovat nízký věk při těhotenství a sňatku, příbuzní a rodina dospívajícím pomáhají pečovat o děti (Budilová, Jakoubek, 2007). Na rozdíl od majoritní rodiny, pro Romy je nepřipustné své prarodiče umístit do zařízení pro seniory. O prarodiče se tedy starají mladší členové rodiny (Poláková, 2014). Z toho vyplývá, že romské rodiny jsou více generační, to se také odráží na bytových poměrech, kde není výjimkou, že společně bydlí jak děti, rodiče, prarodiče a příbuzní (Davidová a kol., 2004).

Jakmile dojde k manželství neboli k uzavření sňatku, zpravidla končí etapa dospívání. Romským dívkám byl většinou vybrán ženich, otcem dívky (Sedláček, 2004). Davidová, (2004, s. 89) uvádí, že: „*Je známo, že Romové subjektivně dospívají dříve než majoritní populace, proto i partnerské vztahy a sňatky jsou uzavírány dříve. Dívky se často vdávaly již kolem 13-14 let.*“ Po svatbě, se dívka většinou stěhuje k rodině manžela. V žebříčku hierarchie je na nejnižším stupni, a to z několika důvodů. Prvním a hlavním důvodem, je že žena je brána jako někdo, kdo nemá tolik práv, jako muž. Druhým důvodem, byl věk, žena

byla velmi mladá, tudíž se s ní nejednalo s úctou, jak se starším člověkem. Zároveň byla brána jako nový člen rodiny, to vzbuzovalo v ostatních příslušnících nedůvěru, podezření a obavy. Její role v nové rodině tedy spočívala v pomoci starším. A to do doby, než se jí narodilo první dítě (Lacková, 1997). Podle tradičních romských zvyklostí je bezdětná rodina, neúplná, smutná a všem pro smích (Davidová, 2006).

Nevěra ze strany ženy, znamenala její potrestání a opuštění. Trestána byla různými způsoby, například: ostříhání vlasů ženě, zničení oblečení, jak fyzické, tak i psychické týrání. Potrestání většinou proběhlo před celou romskou komunitou. Muži brali znásilnění za nevěru. Nevěra ze strany muže byla tzv. v pořádku, byla to spíše chyba ženy, protože se o muže neuměla řádně postarat a on musel kvůli ní hledat jinou (Štěpářová, 2005). Davidová (2004, s. 106) zmiňuje výrok jednoho Roma: „Já můžu mít frajerek třeba padesát, ale žena ani jednoho“.

Ve výchově dětí je dítě více respektováno ve svých pocitech a přáních, např. dítě si samo řekne, kdy je unavené a kdy chce jít spát, nezáleží na názoru rodičů. Postavení dětí v rodině je nerovnoměrné a rodiče preferování jednoho dítěte otevřeně ventilují před ostatními, kteří to přirozeně akceptují. V sourozeneckých vztazích se téměř nevyskytuje rivalita. Nejstarší sourozenec je brán a respektován jako autorita. Jsou mu přiděleny kompetence, které v majoritních rodinách přísluší rodičům (Šišková, 2001).

Staří lidé v rodině jsou vnímáni, jako lidé, kteří jsou moudří a zkušení. U žen je to upevněno počtem narozených dětí (Poláková, 2014). Pro Romy není věk něco, co by se mělo skrývat, spíše naopak. Vyšší věk tedy znamená vyšší postavení v rodině a ve společnosti (Šišková, 2001).

Společnost vnímá romskou rodinu odlišnými způsoby. Lze říci, že česká společnost má xenofobní sklony, které významně ovlivňují vztah mezi Romy a majoritou (Kajanová a kol., 2015). Na postoji vůči Romům se z velké části podílejí i média. Trampota (2006, s. 77) tvrzení doplňuje: „*Etnocentrická povaha zpravodajství způsobuje, že informace o minoritách se do mediálních obsahů dostávají jen v omezené míře a často s relativně úzkým spektrem témat.*“ Média tedy nehovoří o Romech v kontextu politiky, nebo ekonomiky spíše naopak Romy spojují s kriminalitou. Dnes se o Romech hovoří nejčastěji v souvislosti s nedostatečnou kvalifikací, dlouhodobou nezaměstnaností, vysokým počtem

osob, které užívají návykové látky a v souvislosti s dalšími sociálně – patologickými jevy (Húlová, Steiner, 2005).

2.3 Diskriminace a rasismus

Psychologický slovník (Hartl, 2004, s. 66) vysvětluje: „**Diskriminací** se tedy rozumí, rozdílné zacházení s lidmi, kteří se nachází v podobné situaci, kdy osoba k tomuto jednání nemá rozumné vysvětlení.“ Diskriminace není jen to, že se člověk cítí diskriminován, toto jednání musí být popsáno a dané zákonem (VOP, 2010). Zmíněné jednání či chování decimuje zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů č.198/2009 (§ 2): „*Diskriminace je přímá a nepřímá. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.*“ Juridictum – encyklopedie (2009, online) o právu zde vysvětluje přímou a nepřímou diskriminaci: „*Přímá diskriminace je opatření, v jehož přímém důsledku dochází k diskriminačnímu následku.*“ Zatímco: „*Nepřímá diskriminace je zdánlivě neutrální opatření, které je však ve svých důsledcích diskriminační.*“ Listina základních práv a svobod zdůrazňuje, že zákaz diskriminace je lidským právem a uvádí (článek 3, písm. 1): „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*“ což dále doplňuje (článek 3, písm. 2): „*Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodnění. Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.*“

Rasovou diskriminací se podle Frištenské (2008, s. 14) rozumí: „*Jde o sociální diferenciaci (odlišování), v níž jsou popřeny normativní zásady rovnosti a stejného zacházení se všemi členy sociálního útvaru. Jedná se zejména o neoprávněné rozlišování jedinců či skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové), ale také sociální (profesní, politické, náboženské apod.) kategorii a znevýhodňování jedněch oproti druhým.*“ Zde autorka vysvětluje i termín rasové násilí: „*Jde o násilné chování s rasovým motivem, jehož objektem je neindividualizovaný příslušník rasově odlišné skupiny.*“ Jde tedy o vyšší stupeň rasové diskriminace. Zde již nejde pouze o slovní vyjadřování ale i o činy, které jsou namířeny proti jednotlivci nebo celým skupinám (Frištenská, 2008). Rasová diskriminace spolu

s rasovým násilím jsou produkty rasismu (Šišková, 2008). **Rasismus** vznikl na základě slova rasa. Šišková (2008, s. 13) popisuje, že se jedná: „... *neutrální antropologický termín, vztahující se k druhové diferenciaci lidských plemen. Jde o souhrn společenských dědičných rysů, jimiž se vyznačuje jistá skupina daného druhu lidí.*“ Pojem rasa zmiňuje i Machalová (1997, s. 153): „*Je běžně používaný ve smyslu geneticko – biologické odlišnosti lidí.*“ Definici rasismu v žádném zákoně nenajdeme. Můžeme se setkat s pojmy, jako jsou rasová nenávisť, veřejné hanobení národa či rasy, ničení národa nebo rasy, genocidum, národnostní a rasová nesnášenlivost, podněcování k nenávisti k národu nebo rase. Rasismus je ideologie, která se zabývá souborem koncepcí, které pocházejí ze strachu k cizímu. Vychází z představ, že lidstvo je rozděleno na vyšší a nižší rasy. Vyšší rasy jsou určeny k vládnutí tudíž vedení, zatímco nižší rasy se vyznačují neschopností kulturní tvořivosti a potřebou je jejich vedení. (Multikultura, 2015). Šišková (2008, s. 13) rozlišuje měkký a tvrdý rasismus: „*Měkký rasismus je nevyhraněný a spíše pasivní společenský postoj. Ne-projevuje se jako promyšlená a veřejně hlásaná ideologie, jejímiž nositeli by byla jakákoli organizační seskupení či instituce (...) není identifikován jako nezdravý jev, ale jako celospolečensky sdílená norma.*“, dále zmiňuje tvrdý rasismus: „*Má již zřetelně agresivní podobu a jeho projevy mají formát veřejně proklamovaných ideologií. Jejich nositeli jsou různá společenská a politická organizační seskupení, v krajních případech státní orgány a instituce.*“

Hlavním důvodem rasismu je pravděpodobně strach z cizího (xenofobie). Mezi lidmi, kteří nejsou odlišní, se cítíme bezpečněji než s lidmi, kteří jsou nějakým způsobem odlišní. O rasismu tedy můžeme mluvit jako o averzi, která přerůstá v nenávistná slova a činy. Zde se můžeme setkávat s výroky typu: „*Romové by se měli vystěhovat*“ (Říčan, 1998).

Na projevy rasismu platí obecné zásady, podle kterých bychom se měli chovat. Neměli bychom zobecňovat negativní zkušenost, měli bychom mluvit konkrétně a získávat konkrétní pozitivní zkušenosti – potkávat se s lidmi z různých menšin (Šišková, 2001).

3 ROMSKÉ DÍTĚ V NOVÉ RODINĚ

Rodina je skupina osob navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím, v poslední době i dalším podobným právním vztahem, ale i adopcí, a její dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí (Možný, 2006). Sychrová (2015, s. 97) rozvádí: „*Rodiny, které vychovávají etnicky odlišné dítě, jsou svým způsobem nápadné. Na první pohled je patrné, že dítě do rodiny „nepatří“. Náhradní rodiče mohou mít obavy, zda se u dítěte neprojeví jeho „původ“, zda nebude „jiné“. Chtějí tento genetický původ „přebít“. Sami často nemají zpracované své předsudky vůči Romům.*“ Vančáková (2011, s. 11) doplňuje: „*Je obvyklé, že zájemci o náhradní rodinnou péči nemají ve všem jasno. Jsou však otevřeni tomu, zjišťovat si další informace.*“

Zaznamenáváme pět typických přístupů k odlišnosti dítěte. Prvním přístupem je **popření**. Rodiče věří, že pokud vychovají dítě podle majoritních měřítek a nebudou původ dítěte nijak řešit, tak se dítě začlení lépe do společnosti. O původu dítěte rodiče moc nemluví. Když se dítě zajímá, nebo má otázky na svůj původ, většinou je odbyto. Tento postoj většinou zastírá velké vnitřní obavy rodičů a je dlouhodobě neudržitelný. Na dítěti se negativně odráží a může u něj vyvolat duševní potíže či poruchy chování, tím se dítěti naopak komplikuje včlenění do společnosti (Vančáková, 2011).

Druhým přístupem je **odstřížení**. Zde se rodiče snaží „přebít“ genetický odkaz biologické rodiny dítěte. Někdy může docházet k tomu, že se rodiče snaží dokázat jak sobě, tak i ostatním, že „i z takového dítěte lze vychovat slušného člověka.“ Zároveň se obávají útěku a návratu dítěte ke své původní rodině. Pro dítě je tento postoj velmi zatěžující, dítě zde vycítí obavy rodičů a myslí si, že jeho původní rodiče jsou špatní, a tak je špatný i on. Rodiče zde nemohou dítěti dát základ zdravé psychiky. Pokud má dítě silné emoční vazby k náhradním rodičům, snaží se za každou cenu popřít svoji jinakost. Dítě je kvůli svým rysům opakovaně okolím konfrontováno s realitou, což způsobuje vnitřní a vnější tlak, který může způsobit neurotické projevy a psychické problémy dítěte (Vančáková, 2011).

Třetím přístupem je **nahrazení**. Rodiče mají tendence nahrazovat skutečný původ dítěte jiným. A to proto, aby dítě bylo lépe přijímáno a mělo vyšší společenský status a zároveň bylo pro společnost zajímavější. Rodiče se snaží původ dítěte označit jako indický, jižně americký, nebo jižně evropský (italský). Okolí většinou ví své a dítě se zde může stát terčem posměchu, nebo pohrdání (Vančáková, 2011).

Čtvrtým přístupem je **zlehčení neboli bagatelizace**. Zde rodiče odmítají diskutovat a odpovídat na otázky dítěti o jeho původu. Rodiče spíše kladou důraz na hodnoty, které rodina zdůrazňuje (víra, vzdělání). Rodiče zde usilují o zdravý vzájemný vztah a ve výchově nastavují pravidla a hodnoty, které dítě, dle jejich pohledu, správně ovlivňují. Rodiče, ale zároveň opomíjí důležitost začlenění vlastního původu do rozvoje osobnosti dítěte. Dítě se zde většinou snaží vyhovět rodičům a potlačuje otázky ohledně svého původu, což vede k neurotizaci dítěte, případnému vzdoru formou útěku a bojkotování vštěpovaných norem či hodnot. Dítě se zde cítí nedůležité a má málo sebevědomí (Vančáková, 2011).

Dalším přístupem je **přecenění**. Rodiče zdůrazňují původ dítěte a velmi často na něj upozorňují. Ze strany rodičů může jít o touhu vyzdvihnout svou toleranci a velkorysost. Zde často dochází k vyloučení dítěte ze skupiny ostatních dětí v rodině. Při tom, dítě chce a touží patřit do rodiny a se sourozenci se ztotožňovat. Dítě zde reaguje negací a popíráním svých odlišností (Vančáková, 2011).

Posledním a neoptimálnějším přístupem je tedy **respektování identity**. Zde, téma identity je vždy otevřeno k rozhovoru, je podporováno, ale není vnucováno. Odlišnosti dítěte nejsou brány jako handicap ale jako obohacení (Vančáková, 2011).

3.1 Identita dítěte

Klimeš (2006, s. 2) definuje identitu: „*Zjednodušeně se dá říci, že identita jedince vzniká nekonečným opakováním vět typu: "Já jsem ten, který/á..." , kde na místě výpustku (elipsy) se pak objevuje jakékoli konstatování o daném jedinci.*“ Vančáková (2008, s. 9) zde doplňuje: „*Identita dítěte se počíná skládat z prvních střípků už v nejtětlejším věku. Dítě poznává své blízké, místo, kde žije, dostává od světa zpětnou vazbu na sebe sama, své projevy a chování. Postupně si vytváří mozaiku odpovědí na otázky: Kdo jsem? Kam patřím? Kde mě považují za svého?*“

Je zřejmé, že prostředí, ve kterém dítě žije a vyrůstá, ho ovlivňuje. Zároveň formuje jeho názory, postoje a napomáhá mu se vyvíjet v jeho osobnostním rozvoji a tím se také podílí na kvalitě socializačního procesu (Hudecová, 2002). Vývoj identity pokračuje v adolescenci, kdy se děti „hledají“ a ustupuje až v dospělosti. Rodiče se často diví, že s dítětem nebyli žádné problémy, když bylo malé a že problémy nastaly až v období puberty. Zde začínají hledat příčiny. Nejpreferovanější vysvětlení problémů rodiče nachází v původu dítěte

(Klimeš, 2008). Vančáková (2008, s. 10) popisuje projekt, kde byl realizován výzkum, na základě kterého stanovila „pět p“ pro rozvoj identity dítěte jiné kultury: „*Přijmout odlišnost, postupně, přirozeně, pozitivně, plánovitě.*“ Přijmout odlišnost dítěte je prvním a důležitým bodem. Rodiče by si měli uvědomit to, že identita dítěte je jiná než jejich. Není lepší ani horší je stejně hodnotná, ale odlišná. Dalším bodem je postupně. Pokud se rodiče budou o identitu dítěte starat hned od začátku, mohou zmírnit období puberty. Třetím bodem je přirozeně. Prvky, které pomáhají dítěti rozvíjet jeho identitu, bychom měli začlenit do běžného života. Čtvrtým bodem je tedy pozitivně. Přijaté dítě obohatí rodiče o poznání naší kultury a rodiče budou obohaceni poznáváním kultury dítěte. Posledním bodem je plánovitě. Rodiče pro správný rozvoj identity dítěte by měli mít představu, kdy a jaké kroky podniknout.

Pro budování zdravé identity dítěte je velmi důležité, aby se rodiče zajímali a snažili se poznat svět Romů, jejich kulturu, historii aj. Například: před spaním dítěti předčítat romské pohádky, seznamovat dítě s romskou hudbou, ale i s osobnostmi s kterých si dítě může vzít vzor a napodobovat je. Výhodou je, když rodiče mají známé romského původu, kteří jsou na srovnatelné socio–kulturní úrovni. Zdravá identita nevzniká, když rodiče o původu mlčí a nemluví o tom s dítětem, ale naopak rodiče by měli o této oblasti mluvit radostně a s opravdovým zaujetím. Stejně jako o přijetí dítěte do rodiny. Rodiče by dítěti neměli říkat, že si ho vzali, protože nemohli mít dítě. Měli by dítěti dávat najevo, že jeho odlišnost je dar a zároveň příležitost poznat skvělý svět. Rodiče by měli brát poznání romského světa jako nutnost, tím mohou předejít vzniku problémů svých dětí s identitou. Důležitou roli zde hraje i příprava na život. Například: Pro srovnatelný úspěch budou muset udělat mnohem více než ostatní a že budou muset čelit často nespravedlivým předsudkům (Klimeš, 2006).

Vančáková (2011, s. 26) uvádí jev „dvojitá identita“ a ten vysvětluje: „*Ve své méně škodlivé formě může nést podobu „převlékání kabátu“ podle sociálního prostředí.*“ Klimeš (2008, s. 8) vysvětluje: „*V dobrých časech, když se dítěti daří, tak je bílé. Ve špatných časech, když zažívá neúspěch, se považuje za Roma.*“ První příčinou tohoto jevu je, že si dítě není schopno najít úctyhodnou variantu romské identity. Zde můžeme říci, že větší míra viny je na straně rodičů, kteří dítě nepřipravili na situace jako je například to, že se mu ve škole spolužáci budou smát, že je „cigán“. Druhou příčinu autor vysvětluje, jako „marný boj se lží“. I kdyby dítě přesvědčilo všechny ostatní, že je bílé, jednoho člověka nepředčí, a to samo sebe. Čím více přesvědčuje sebe a ostatní, tím více dává důkaz o tom, že lže.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE A OTÁZKY

Pro výzkumné šetření byl stanoven **výzkumný problém:**

„Zkušenosti náhradních rodičů s adopcí romských dětí.“

V rámci výzkumného šetření byla zvolena hlavní **výzkumná otázka:**

Jak náhradní rodiče prožívali/jí adopci romského dítěte?

Dílčí otázky:

- *Jaký je hlavní důvod náhradních rodičů k osvojení romského dítěte?*
- *Jak reagovalo okolí na rodinu, která adoptovala romské dítě?*
- *Jaká byla reakce sourozenců na adopci romského dítěte?*
- *S jakými problémy se rodina při výchově dítěte potýkala a jak tyto problémy řešila?*
- *Jakým způsobem dítě přijalo to, že není biologickým potomkem svých náhradních rodičů?*

Ve výzkumném šetření byl stanoven následující hlavní **výzkumný cíl:**

Zjistit, jak náhradní rodiče prožívali/jí adopci romského dítěte.

Dílčí cíle:

- *Zjistit, jaký důvod měli náhradní rodiče k adopci romského dítěte.*
- *Zjistit reakci okolí na rodinu, která dítě adoptovala.*
- *Zjistit reakci sourozence/ů na adopci romského dítěte.*
- *Identifikovat problémy, se kterými se rodina při výchově dítěte potýkala a jak tyto problémy řešila.*
- *Zjistit jakým způsobem dítě přijalo to, že není biologickým potomkem svých náhradních rodičů.*

5 METODICKÝ RÁMEC ŠETŘENÍ

5.1 Kvalitativní výzkum

Zpracování dat proběhlo formou **kvalitativního výzkumu**, který definuje metodolog Creswell (1998, s. 12): „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založených na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního, nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ Strauss, Corbinová (1999, s. 10) dále rozvádí: „*Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí, nebo vzájemných vztahů.*“

Základem kvalitativního výzkumu je rozsáhlý sběr dat, kde není nutno předem stanovovat základní proměnné ani hypotézy. Výzkumný projekt zde není závislý na předem vybudované teorii. Jde o hluboké zkoumání široce definovaného jevu za účelem získání maximálního množství informací (Švaříček, Šed'ová, 2007). Jednou z výhod kvalitativního výzkumu je, že výzkumník získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události nebo fenoménu. Další výhodou je zkoumání fenoménu v přirozeném prostředí. Zároveň tento výzkum umožňuje studovat procesy a navrhnout teorie. Dobře reaguje na místní podmínky, hledá lokální příčinné souvislosti a pomáhá při počáteční exploraci problému. Naopak autor upozorňuje i na nevýhody kvalitativního výzkumu, kde zdůrazňuje mimo jiné dlouhý sběr a analýzu dat (Hendl, 2016).

Mezi designy kvalitativního výzkumu podle autorů Švaříček, Šed'ová (2007) patří zakotvená teorie, případová studie, etnografie a biografický design. Pro tento výzkum byl použit design **případové studie**. Hendl (2016, s. 102) vysvětluje, že: „*Jde o detailní studium jednoho případu, nebo několika málo případů.*“ Skutil, Křováčková (2011, s. 108) doplňují, že se jedná: „*o metodu heuristickou (nalézající), ilustrační i verifikační.*“ V případové studii se snažíme zachytit složitost jednotlivých případů a o popis vztahů jejich celistvosti. Hendl (2016, s. 102) případovou studii v sociálně – vědním výzkumu přirovnává k mikroskopu a uvádí: „*její hodnota závisí na tom, jak je zaostřena.*“ Zároveň se předpokládá, že důkladným prozkoumáním jednoho případu, lépe porozumíme podobným jiným případům.

V tomto výzkumu byla použita tzv. **mnohopřípadová studie**, kde namísto jednoho případu zkoumáme několik případů, analyzujeme každý případ samostatně a poté dochází ke srovnání. „*Kvalitativní induktivní studie používá více případů pro navržení určité abstrakce, připravuje obecnou teorii, jež vysvětlí sledované aspekty pro všechny případy při odhlédnutí od jejich detailů.*“ Výzkumník se snaží v jednotlivých případech globálně vidět procesy a jejich produkty a porozumět, jak jsou určeny lokálními kontextuálními podmínkami. (Yin, Miles, Huberman in Hendl 2016, s. 236).

Analýza dat proběhla s pomocí metody **netříděných metatabulek**, jedná se o velkou tabulku nejzajímavějších citací pro jednotlivé kategorie jevů. Po kategorizaci dat do netříděných metatabulek došlo ke srovnání jednotlivých případových studií, které byly vyobrazeny do **selektivních protokolů**. (Yin, Miles, Huberman in Hendl 2016, s. 236).

Výzkumným souborem výzkumu jsou čtyři rodiny, které osvojily dítě romského původu. První rodinu tvoří manželé R. a dvě děti, dcera a adoptovaný syn. Syn do doby osvojení pobýval v kojeneckém ústavu na Slovensku. Druhou rodinu tvoří rovněž čtyři členové, manželé Z., kteří jsou sluchově postižení, jejich syn, který má kombinované postižení a dcera, která byla dříve umístěna v dětském domově. Třetí rodina je pětičlenná, manželé M., kteří mají tři dcery, jednu z nich adoptovali a žijí v pohraničí s Polskem. Uvedené rodiny své děti adoptovaly nejméně před dvaceti lety. Poslední rodinou v mém výzkumu je rodina, která je šestičlenná, tvoří ji manželé O., jejich tři dcery a adoptovaný syn, který stále plní povinnou školní docházku. Výzkumný soubor byl vybrán na základě **metody prostého záměrného (účelového) výběru**. Spočívá v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod vybíráme mezi potencionálními účastníky výzkumu toho, který je pro účast ve výzkumu vhodný a současně s ní také souhlasí (Mioviský, 2006).

Pro získání informací k výzkumu byla zvolena metoda **polostrukurovaného rozhovoru**, který popisuje Mioviský (2006, s. 159): „*Je zřejmě vůbec nejrozsáhlejší podobou interview.*“ Autor dále uvádí, že technická příprava rozhovoru je oproti nestrukurovanému rozhovoru poněkud náročnější. Na počátku si vytvoříme určité schéma, které je pro tazatele závazné. Schéma zahrnuje okruhy otázek, na které se budeme ptát. Pořadí jednotlivých otázek lze během rozhovoru měnit a doplňovat. Při rozhovoru by se měl tazatel doptávat, aby správně pochopil, co svým výrokiem respondent myslí a zároveň tím téma rozpracováváme do hloubky. Hlad'o (2011, s. 40) toto doplňuje: „*Kostru polostrukurovaného rozhovo-*

voru tvoří hlavní otázky, složené z témat tvořících jádro výzkumu.(...)Cílem je, povzbudit jedince, aby hovořil o svých zážitcích, dojmech a názorech.“

5.2 Limity případové studie

Po realizaci výzkumného šetření a analýze dat došlo k definování limitů výzkumu.

- Velikost výzkumného vzorku a množství sesbíraných dat neumožňuje zobecnit tento výzkum na jiné rodiny, které osvojili dítě romského původu.
- Další limity se váží k prostředí, kde byly realizovány polostrukturované rozhovory. Jeden z rozhovorů byl uskutečněn v domácnosti respondenta, kde bylo relativně hlučno, a to z důvodů rekonstrukce sousedícího bytu.
- Dále se jedná o limity, které jsou spojeny s výzkumníkem. Zde je třeba podotknout, že jde o první vědeckou práci autorky, z toho vyplývá její nezkušenost realizace kvalitativního výzkumu a s tím je spojena téma během rozhovorů a někdy i ztráta koncentrace při kladení otázek.
- Limity autorka shledává i v citlivosti tématu. Před samotným výzkumem, bylo osloveno pět respondentů, se kterými byl nahrán rozhovor. Několik málo dnů před zahájením rozhovoru, byl jeden rozhovor rodinou odmítnut, kdy jako zdůvodnění uvedli obavy ze ztráty anonymity. Další tři respondenti apelovali na anonymitu a na pozměnění osobních údajů. V poslední řadě je nezbytné uvést, že dva záznamy z rozhovorů nemohou být přiloženy k této práci, důvodem je nesouhlas respondentů s tímto zveřejněním a to vzhledem k citlivosti tématu.
- Rozhovory byly nahrány a následovně přepsány, jelikož většina respondentů osvojila dítě před dlouhou dobou, tak neuvádí přesné časové vymezení jednotlivých tvrzení. Jejich výpovědi z hlediska času jsou *nepřesné*.

5.3 Sběr dat

Sběr dat probíhal od 01. 12. 2017 do 17. 02. 2018. Na začátku bylo osloveno sedm rodin, z čehož pět rodin souhlasilo se sdílením informací ohledně osvojení dítěte. Poté byl s každým respondentem dohodnut termín, kde následně proběhl rozhovor (polostrukturovaný). U dvou ze jmenovaných rodin byl rozhovor uskutečněn v jejich domácnosti.

S ostatními rodiči jsme se setkali na „neutrálním místě“ (v zaměstnání jednoho z rodičů, v knihovně a v terapeutických dílnách pro osoby se zdravotním postižením). Před rozhovorem byly respondentům sděleny obecné informace, k jakému účelu sesbíraná data poslouží, dále obecné informace o rozhovoru a o samozřejmosti zachování anonymity. Zde vznikl již výše uvedený problém, kdy jeden z respondentů měl obavu s nahráváním záznamu, a proto jsem jejich odpovědi zaznamenávala písemně do PC. V půli rozhovoru bylo zjištěno, že tato technika bude časově náročnější, nežli původně zvolená a také, že sdílnost respondentů je menší. Proto bylo dohodnuto nahrávání rozhovoru s tím, že nahrávka nebude součástí bakalářské práce. Jelikož jeden z respondentů je sluchově postižený, probíhal rozhovor ve znakové řeči, i když paní zmiňuje v rozhovoru, že ovládá mluvený český jazyk. Nahrávání rozhovoru bylo náročnější, a proto byl rozhovor natočen na videonahrávku s tím, že taktéž videonahrávka nebude součástí bakalářské práce. Po sdělení obecných informací následovalo provedení samotného rozhovoru. První otázky byly úvodní, které měly spíše odlehčit atmosféru a zároveň minimalizovat nervozitu. Dále následovaly otázky, které se zaměřovaly na informace, které byly potřeba k analýze dat. Po jejich vyčerpání došlo k postupnému ukončení. Délka rozhovoru byla rozdílná, od čtyřiceti do šedesáti minut. Po sesbírání dat si to jeden z respondentů rozmyslel z rodinných důvodů, a proto informace od něj byly z výzkumu vyňaty. Data následně byla analyzována v rámci čtyř rozhovorů.

5.4 Analýza dat

Po nahrání rozhovoru na záznamník bylo potřeba sesbíraná data dát do písemné podoby. Došlo k **transkripci** rozhovorů, kterou vysvětluje Miovský (2006, s. 205): „*Jde o převedení netextových dat do textové povahy.*“ Autor dále zmiňuje, že zvukový záznam zachycuje veškeré kvality mluveného slova, jako je například síla hlasu a dlouhé pomlky. Při transkripci nejde zachytit úplně vše, dochází zde k primární redukci dat. Základním principem je systematická a plánovitost, zároveň se klade důraz na přesnost a co nejmenší odlišnost. Proto je nezbytné použít takovou techniku, která nepřesnosti minimalizuje. Zde byla využita technika *kontrola transkripce opakovaným poslechem*, jde o techniku, kdy po skončení přepisu s časovým odstupem procházíme znovu nahraný záznam.

Dalším krokem pro analýzu dat bylo **otevřené kódování**, které popisují autoři Švaříček a Šedřová (2007, s. 211): „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) frag-*

menty textu potom dále výzkumník pracuje.“ Autoři dále podrobně popisují, že přepsaný text rozložíme na jednotky. Hranice jednotek by výzkumník neměl vymezovat formálně ale podle významu. Může jít o slovo, sekvenci slov, větu, nebo odstavec. Poté každou jednotku označíme kódem, výzkumník zde kladením si otázek nalézá vhodné označení, pojmenování, které vystihuje určitý typ.

Druhým krokem bylo **tematické kódování**. Na počátku je zde kategorizace kódu, a to na úrovni jednotlivých případů nikoliv celku. Poté se procházejí vyvinuté kategorie a hledají se linky mezi jednotlivými případy. Zde je důležité sledovat, zda se u jednotlivých případů objevuje obdobná kategorie, nebo zda se objevují kategorie, které se mohou stát variantami nové nadřazené kategorie.

Kategorizace dat byla provedena za pomoci **netříděných metatabulek**. Hendl (2016, s. 236) definuje: *„Jedná se o velkou tabulku, zajímavých citací, frází a ilustrací pro uvažované kategorie jevů nebo chování tříděnou dále podle jednotlivých případů.“*

Po kategorizaci dat do netříděných metatabulek došlo ke srovnání jednotlivých případových studií, které byly vyobrazeny do **selektivních protokolů**.

6 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

V této kapitole jsou popsány jednotlivé případy. Informace získané během rozhovorů jsou umístěny do netříděných metatabulek pro každou rodinu zvlášť. Tabulky vždy obsahují názvy zjištěných kategorií a odpovědi saturující danou kategorii.

6.1 Rodina R.

Tato rodina je čtyřčlenná. Tvoří jí manželé R., jejich dcera Aneta a syn Roman, kterého si manželé R. osvojili před 22lety. V tuto dobu si ho přivezli z kojeneckého ústavu na Slovensku. Romanova matka je spoluzakladatelka firmy, která je známá v celé České republice a spolupracuje i s firmami v zahraničí. Ovládá a používá čtyři jazyky: angličtinu, němčinu, španělštinu a francouzštinu. Otec pracuje ve stejné firmě na pozici ředitele. Mezi jeho koníčky patří sport, sledování a angažování se v politickém dění. Romanova sestra, je v současné době na mateřské dovolené, mimo to jí zajímá zdravý životní styl, což souvisí i s jejím povoláním nutriční poradkyně. Rozhovor byl realizován v domě, ve kterém manželé žijí, a to s paní R.

Tabulka 1 Netříděná metatabulka – Rodina R.

Kategorie	Odpovědi saturující kategorii
Motiv k adopci romského dítěte	<p>„...nepřemýšleli jsme o druhém dítěti... změnili jsme názor, narodil se nám syn...došlo k tragické události ... zemřel.“</p> <p>„...manžel si myslel, že další dítě nám dá...nový životní cíl.“</p> <p>„... jsme se s manželem dost odcizili ... manžel nás chtěl tím dítětem zase sblížit.“</p> <p>„Pomůžeme tím dítěti, které nemá domov a zároveň mu ten nový domov a rodinu poskytneme.“</p>
Vědomý výběr dítěte	<p>„...vyplňovali jsme nějaký podklad, týkal se našich požadavků...nám to přišlo zbytečné (...) myslím si, že dítě je člověk, nikoliv věc v obchodě a pokud jsou lidé, kteří chtějí dítěti pomoci, není důvod si vybírat.“</p> <p>„...mě překvapilo, jak k tomu výběru přistupovali ostatní ná-</p>

	<p>hradní rodiče...paní, které bylo vybráno dítě asi dvakrát a ani jednou se jí nelíbilo.“</p> <p>„Jediné co, když už jsme si mohli vyplnit ty požadavky... tak jsme teda nechtěli dítě s postižením.“</p> <p>„Co se týče teda toho romství, to jsme nevěděli do doby, než nám dítě bylo vybráno. Neměli jsme s tím nejmenší problém.“</p>
Vliv okolí	<p>„... na začátku to byl nápad spíše manžela.“</p> <p>„...jediný problém nastal ze strany sestry mojeho manžela, ta nesouhlasila s romským dítětem (...) tehdy nám to rozmlouvala, kvůli krvi a genům a bůhví kvůli čemu všemu.“</p> <p>„Když jsme tedy Romču měli už doma, tak ho všichni milovali.“</p> <p>„... chovala se k němu velmi pěkně. Jako k naší dceři, nic mu nedávala najevo, jen pak mě a manželovi... zároveň bych řekla, že se snažila, aby to Romča nevyčítal...děti toho hodně vnímají.“</p> <p>„Po reakci manželovy sestry jsme možná mezi sebou s manželem prohodili pár slov, ohledně toho, že dítě romského původu může být nějak víc problémové, ale to bylo jen takové zablesknutí, které jsme potom vůbec neřešili.“</p>
Vývoj sourozeneckých vazeb	<p>„Od začátku Aneta věděla, že bude mít nového brášku (...) vzpomínám si, že pokaždé byla strašně zklamaná, pokaždé si myslela, že ho přivezeme.“</p> <p>„Když byl nemocný, spíše jsme se točili kolem něho, dcera začala projevovat žárlivost (...) chtěla jsem tomu za každou cenu předejít. Bohužel žárlivost jen tak nepřešla, trvalo to velmi dlouho.“</p> <p>„Když jsme ho dovezli domů čekali jsme radost, nebo něco</p>

	<p>takového (...) nechtěla se na něj ani podívat. (...) Až večer za mnou přišla a začala se vyptávat. Na druhý den už se s ním mazlila a pusinkovala ho.“</p> <p>„Byl to někdo pro ni nový a cizí.“</p> <p>„Vím, že se dcera několikrát ptala, kdy už si ho odvezeme a zavezeme ho domů (...) už jsem na ni byla zlá, až pak jsem si uvědomila, že to pro ni byla velká změna.“</p> <p>„...trvalo určitě tři roky, než se vše zlomilo...pak ho začala chránit (...).“</p>
Adaptace dítěte v rodině	<p>„Naše první týdny byly celkem těžké (...) byla jsem jak matka, která porodila první dítě. Furt plakal a já lítala po baráku a nevěděla, jak mu pomoci... byla jsem tehdy s ním i u dětské doktorky.“</p> <p>„K tomu se asi po týdnů přidal zánět průdušek. Takže jsme začátky měli opravdu krušné.“</p>
Problémy, které se projevují/ily během výchovy	<p>„...ho základka bavila. Měl výborné známky na gymnáziu...se všechno vezlo a to bohužel špatným hodně špatným směrem.“</p> <p>„Začal krást, žádné velké věci, prostě malé věci, zde chci podotknout, že jsme mu peníze dávali...když se na to podívám zpětně, byl to asi nejmenší problém.“</p> <p>„...jeli jsme s manželem na služební cestu, když jsme se vrátili, zjistili jsme, že nám chybí vybavení domu.“</p> <p>„Poté nastal klid před další bouří. Býval více doma učil se na maturitní zkoušku, my kolem něj chodili po špičkách (...) vím, že jsem ho do té školy vezla.“</p>

	<p>„Došel ze školy, s tím že maturitní zkoušku zvládl. Po několika týdnech jsme samozřejmě chtěli vidět maturitní vysvědčení (...) Manžel zavolal do školy a zjistil, že ho vyhodili, a že by nebyl ani připuštěn.“</p> <p>„...furt z nás tahal jen peníze, jinak se vůbec neozýval (...), jsme zjistili, že prodává drogy.“</p>
<p>Způsob řešení problémů, které se projevují/ly během výchovy</p>	<p>„Někde jsem četla, že rodiče by měli být přísnější, my nebyli...k oboum dětem jsme přistupovali stejně. Ano, měli jsme nastaveny pravidla, které se museli dodržovat, nikdy jsem jim až tak moc nezakazovala (...), když bylo vše v pořádku, nebylo co zakazovat.“</p> <p>„Řešili jsme to dlouhýma hovorama, promlouval si s ním manžel, já, prarodiče...byla to hrozná ostuda pro nás (...) vše odsouhlasil, a omluvil se, vždy přišel přitulil se a sdělil, že se to nebude opakovat.“</p> <p>„Tehdy jsme to nechtěli řešit přes policii, prostě jsme to překousli, některý věci můj manžel našel po zastavárnách.“</p> <p>„Poskytli jsme mu byt, našli práci, dokonce zaplatili řidičák a půjčili auto. Jeden a půl roku naše dohoda fungovala, všechny tyto věci, za to, že bude chodit do práce, a žít slušný spořádaný život.“</p>
<p>Vazby s biologickou rodinou</p>	<p>„My jsme s manželem vymysleli pohádku o jeho pravých rodičích, takže vlastně věděl, jak co bylo, samozřejmě, ne do slova.“</p> <p>„Romča nám tvrdil, že se svou adoptivní matkou potkal, že žije v Itálii. Nevím, zda lhal nebo ne. Ví, že když byl mladší, sám říkával, že kdyby ho chtěli navštívit tak se rád s nimi seznámí, ale že je hledat nebude.“</p>

6.2 Rodina Z.

Tuto rodinu tvoří čtyři členové. Manželé Z., jejich syn Adam, který je zdravotně postižený a dcera Zuzana, kterou si manželé osvojili. V současné době mají manželé v pěstounské péči jejího syna a s dcerou se nepravidelně vídají. Matka Zuzany v adolescenci přišla o sluch. Ovládá znakový jazyk, který i soukromě doučuje. Jelikož její postižení je získané, nemá problém s mluveným jazykem. Pracuje ve výrobě plastu a mezi její koníčky patří vaření, umění a péče o vnuka. Její manžel, tedy otec Zuzany je sluchově postižený od narození, dorozumívá se pouze znakovým jazykem. Pracuje ve firmě, která vyrábí obuv. Svůj volný čas tráví zpravidla s rodinou, nebo s lidmi se sluchovým postižením. Po narození prvního dítěte se postupně zjistilo, že má zdravotní i mentální postižení. Se synem se rodina vídá pouze o víkendu, protože je v domově pro osoby se zdravotním postižením. Rozhovor byl uskutečněn v domácnosti, ve které manželé spolu s vnukem žijí, a to s paní Z. z důvodu jejího handicapu, byl rozhovor nahrán na videonahrávku s tím, že nebude zveřejněn.

Tabulka 2 Netříděná metatabulka – Rodina Z.

Kategorie	Odpovědi saturující kategorii
Motiv k adopci romského dítěte	<p>„Porodila jsem syna Martina, když se narodil, tak vypadalo, že je všechno v pořádku (...)jsme postupně zjišťovali, že všechno v pořádku není. Učení chůze bylo nemožné, později jsme začali vnímat i problémy po stránce mentální (...)proto jsme se rozhodli, že s ním budeme o víkendu a přes týden bude v zařízení pro tyto děti.“</p> <p>„...rozhodli jsme se pro adopci (...)brali jsme to tak, že první dítě bylo postižené, proto jsme nechtěli vlastní druhé.“</p> <p>„Manžel i já máme velkou rodinu, proto jsme toužili po vlastní velké rodině, a to od začátku.“</p>
Vědomý výběr dítěte	<p>„Děti bylo několik, ale nám byla nabídnuta osmnácti měsíční holčička, těžce nedoslýchavá (...)se nás vlastně nikdo neptal na to, jestli by nám původ vadil.“</p> <p>„Na první pohled vypadala jako poloromka (...)nakonec jsme to</p>

	<p>přestali řešit, a nikde jsme se na nic neptali už jen to, že neslyšíme, by mohl být problém pro výchovu dítěte ze strany úřadů.“</p> <p>„Můj manžel do teď vychází z toho, že Romka není.“</p>
Vliv okolí	<p>„Někteří nám to zazlívali. Protože jsme měli syna v domově a chtěli jsme další dítě.“</p> <p>„Moje rodina, nechtěla nevlastní dítě, byla pro to, abychom se pokusili znovu o své dítě (...)Co se týče rodiny mého manžela, tak tam byl hlavní problém názor maminky. Když jsme si dovezli malou domu, tak začala řešit, že každý pozná, že není naše.“</p> <p>„...manžela to zasáhlo tak, že její původ popírá, a to víte vlastně sama... že Vám tvrdil, že nemá romské dítě.“</p> <p>„...naši kamarádi, na začátku nám přáli dítě, ono se to opět změnilo, kvůli postoji manžela. Tak si to představte, že Vám někdo řekne, že máte dítě bílé, ale při tom je zjevné, že takové není.“</p>
Vývoj sourozeneckých vazeb	<p>„Syna jsme měli pouze na víkendy. O adopci věděl, ale těžko říci, zda to ze začátku vnímal (...)už měli doma, tak měli velmi pěkný vztah.“</p> <p>„...někdy se naskytly konflikty, ale jinak všechno bylo v pořádku (...) Oba dva dostali stejný druh jídla na večeři, ale v jiném zpracování. Já byla v kuchyni, vše jsem jim nachystala a slyším hrozný řev, tak letím do obývacího pokoje a dcera tahá syna za triko a pak za vlasy. Samozřejmě, že reagoval hrozným řevem.“</p> <p>„...bral ji prostě jako nového člena rodiny. A doposud si myslím, že o adopci jakoby neví a bere jí za vlastní.“</p>
Adaptace dítěte v rodině	<p>„U Zuzky se projevovalo emoční vypjetí, byla plačtivá (...) večer uložili do postýlky, dlouhé hodiny plakala a s postýlkou lomcovala (...)Trvalo to asi 3 měsíce, než si zvykla.“</p>

	<p>„Kupodivu se velmi rychle naučila znakovat, s komunikací jsme žádný problém neměli.“</p>
<p>Problémy, které se projevují/ily během výchovy</p>	<p>„Když nedostala, co chtěla, zlobila se jako každé jiné dítě... asi v šesté třídě, kdy jsme zjistili, že kvůli strachu z písemek nechodí do školy.“</p> <p>„Neshody nastaly spíše až na odborném učilišti, kdy poznala nejmenovaného kluka, který ji zkazil (...) Začala nám lhát, flákat se, a to všechno kvůli němu, ale jejich vztah neměl dlouhé trvání.“</p> <p>„Začala kouřit, někdy se dostali i výčitky, že my ji rozkazovat nemůžeme, když nejsme její praví rodiče (...), že si neustále hledala nové a nové muže. A jak mohla, tak se od nás odstěhovala.“</p> <p>„Pak se u nás objevila, ubrečená a těhotná... jednoho dne nám syna nechala pohlídat a už se nevrátila.“</p>
<p>Způsob řešení problémů, které se projevují/ly během výchovy</p>	<p>„... problémy jsme řešili i s psychologem. Ale bohužel se nic moc nevyřešilo, spíše tímto ztratila naši důvěru a my pochopitelně její.“</p> <p>„Hledali jsme toho kluka, ale řekl, že dítě není jeho a že utekla s jiným mužem (...)Nechtěli jsme to nikde hlásit, takže jsme čekali, zda se nevrátí. “</p> <p>„Když se vrátila, tak jsme ji vnuka nechtěli vrátit, proto jsme se domluvili, že si ho vezmeme do pěstounské péče, která byla řešena před soudem a poté schválena. Což je až do dnešní doby. Ale to už je jiný příběh.“</p>
<p>Vazby s biologickou rodinou</p>	<p>„...nechce ani nechtěla se setkat s nimi.“</p> <p>„Nebudu lhát, byli bychom velmi neradi, kdyby tato situace vznikla. Když se rodiče jednou rozhodli vzdát svého dítěte. Neměli by si ho nárokovat, nebo se s ním později chtít seznámit.“</p>

	Asi by nám to ublížilo.“
--	--------------------------

6.3 Rodina O.

Tato rodina má šest členů. Tvoří jí manželé O. a jejich čtyři děti. Nejstarší dcera Alexandra druhá dcera Emilie a třetí dcera Adriana, nejmladším členem rodiny je Mario, kterého manželé O. adoptovali z dětského domova. Matka Maria, je žena v domácnosti. Mezi její koníčky patří četba, hra na klavír a jízda na kole. Vzhledem k anonymitě, nemohu uvést zaměstnání otce. Jejich nejstarší dcera studuje ve zdravotnické oblasti. Druhá dcera chodí na hotelovou školu a třetí dcera studuje gymnázium. Rodina žije ve velkém rodinném domě a má optimální podmínky pro výchovu dětí. Rozhovor byl realizován v zaměstnání s paní O.

Tabulka 3 Netříděná metatabulka – Rodina O.

Kategorie	Odpovědi saturující kategorii
Motiv k adopci romského dítěte	„Chtěli jsme se postarat o někoho, kdo neměl štěstí na své rodiče. Když máme prostředky a čas na další dítě, tak proč dítěti nepomocť.“ „A zároveň jsme tedy chtěli syna... od narození první dcery jsme toužili po chlapci.“ „...mám nějaký věk, že by mohli nastat komplikace, a hlavně že takto budeme mít chlapce.“
Vědomý výběr dítěte	„...náš jediný požadavek byl chlapec a věk do 5 let (...) ještě jsme vlastně nechtěli dítě s postižením“ „...pokud člověk neuvede přímo, že nechce dítě jiného původu, tak mu je prostě přiřazeno. Ale říkám nevadilo nám to (...)Teď už nám to přijde samozřejmé a logické, o děti jiného původu není takový zájem.“
Vliv okolí	„Řekla bych, že byli velmi překvapeni.“ „Manžel má pouze maminku, která nám to schválila, dokonce

	<p>nám pomáhala zjišťovat informace o adopci.“</p> <p>„...nás možná trochu ovlivnila rodina na dovolené v Tunisu. Manželé R. měli tři děti a dvě děti měli adoptované.“</p> <p>„Moji rodiče a celkově rodina, tety, strýcové, byli taky velice rádi (...).“</p> <p>„Nikdo se nepozastavoval nad původem.... je pravda, že když nám dítě bylo vybráno, nebyl to takový ten typický Rom, byl světlejší a sestřenice od manžela a její rodina i když nejsou jiného původu, taky jsou snědší. Takže bych řekla, že se nám do rodiny hodil.“</p>
Vývoj sourozeneckých vazeb	<p>„My jsme vlastně Maria navštěvovali pak v dětském domově a na předposlední návštěvě tam s námi byli i děti. Pak jsme celý zbytek dne poslouchali, proč už s námi nejel domů.“</p> <p>„No chtěli si s ním hrát, ale on nechtěl, neustále za ním chodili, chtěli se mazlit, ale on se neustále posouval.“</p> <p>„...když se stane nějaký průser, kryjí se vzájemně všechno, co mohou, ututlají. No není to s nimi nejlehčí.“</p> <p>„...řekla bych, že se snažili a brali ho hned (...)snad až po třech letech jsem poprvé uslyšela slovo moje ségra.“</p>
Adaptace dítěte v rodině	<p>„Byl hodně zamlklý, neustále měl u sebe hračku, hrocha a bavil se s ním. Někdy i plakal, ale ne přímo před námi.“</p> <p>„Myslím si, že s kým se tak nejvíce bavil, byl můj muž.“</p> <p>„...jsme zjistili, že jeho řeč není taková, jakou by měli mít děti v jeho věku, navštívili jsme proto i logopeda.“</p> <p>„Zhruba po roce možná devíti měsících se vše začalo měnit, myslím tím ten vztah k nám... přestal být plačtivý, začal komunikovat, někdy byl i přidržený.“</p>
Problémy, které se projevují/ily během	<p>„No spíše nastaly problémy ve škole...začalo to, zatajováním domácích úkolů, pak spousty poznámkami, špatnými známkami</p>

výchovy	<p>(...) jsme se spolu učili, uměl to, ale dělal to schválně.“</p> <p>„Nedávno jsme zjistili, že šikanoval jednoho chlapce, což jsme tedy zarazili.“</p> <p>„Tady u nás se spíše baví s dětmi právě romského původu. A tedy bez nějakého zveličování jsou to děti, které mají problémy.“</p> <p>„...jednou jsem musela dojet do místního obchodu, že něco ukradli a musela jsem to tam řešit. Do toho došla maminka právě od jeho kamaráda. A kdybyste to viděla, její syn něco ukradne a místo aby začala rvát na dítě, řve na prodavačku.“</p>
Způsob řešení problémů, které se projevují/ly během výchovy.	<p>„Tyto věci jsme se snažili řešit, chvíli nadešlo dobré období, a záhy se vše zhoršilo. Byla jsem více v jeho škole než ve své práci.“</p> <p>„Teď tedy chodí hrát fotbal, začal hrát na flétnu a snažíme se ho směřovat k lepším výsledkům ve škole. Pokud zavřu oči a opomenu nějaké drobné lži (...)tak se nám to relativně daří.“</p>
Vazby s biologickou rodinou	<p>„Nechtěli jsme mu něco nalhávat a ani by to nešlo. Oslovuje nás mami, tati, což nás těší, to jsme taky po něm nechtěli, nebo nemohli chtít.“</p> <p>„Myslím si, že bude, i když to nemohu říci. Nesouhlasíme s tím, ale pokud sám bude chtít, je to pouze jeho volba.“</p>

6.4 Rodina M.

Rodina M. je pětičlenná. Tvoří jí manželé M. a jejich tři dcery. Jedna z nich je adoptována z jednoho dětského domova v pohraničí s Polskem, kde rodina v té době žila. Manželé jsou angažovaní v církvi a své děti vychovávají ve víře křesťanské. S tím je spjato i povolání pana M., který je kazatel. Jeho práce je i jeho koníčkem. Rád se vzdělává a svůj volný čas věnuje mimo rodiny i dobročinné činnosti. Jeho žena je zdravotní sestra v hospicovém zařízení. Rozhovor byl uskutečněn v terapeutických dílnách pro zdravotně postižené a to s panem M.

Tabulka 4 Netříděná metatabulka – Rodina M.

Kategorie	Odpovědi saturující kategorii
Motiv k adopci romského dítěte	<p>„Cítili jsme, že máme ještě kapacitu, emocionální kapacitu na to abychom zvládli dítě.“</p> <p>„...zkrátka jsme se tak rozhodli. A když se pro něco rozhodneme tak si za tím jdeme a většinou, musím zaklepat, to vyšlo.“</p>
Vědomý výběr dítěte	<p>„My jsme neuvažovali prioritně o romském dítěti. Neměli jsme představu ani, jestli by mělo být to dítě zdravé.“</p> <p>„...bylo nám nabídnuto v podstatě romské dítě.“</p>
Vliv okolí	<p>„...to bylo těsně po revoluci na začátku devadesátých let, takže těch zkušenosti s adopcí romského dítěte nikdo moc nevěděl, neměl (...) Tehdy nebyli možnosti si nastudovat to někde a vlastně jsme to neřešili.“</p> <p>„Lehce nás od toho zrazovali naši, ne z mé strany, ale ze strany manželky, její rodiče čili můj tchán, tchýně, že nějaké negativní zkušenosti s adopcí i za komunistu měli nějakí konkrétní, nekonkrétní lidé(...) ale my jsme to nebrali nějak vážně.“</p>
Vývoj sourozeneckých vazeb	<p>„Tak ony měli 4-5 roků, Marcelku viděli no a hotovo.“</p> <p>„Nerozdělují, jestli je vlastní nebo nevlastní celou dobu jsme se snažili mezi tím nedělat rozdíl.“</p> <p>„Když Vám sestra ukradne, já nevím, tam se to stalo, spodní prádlo, na kterém si zakládáte, je to problém.“</p>
Adaptace dítěte v rodině	<p>„Podle mě se adaptovala na nový domov velmi rychle a šikovně.“</p> <p>„...ty děti vyceповány v tom, co se dalo na jídlo se bez jakýchkoliv řečí snědlo. Pokud jde o Marcelku byla zvyklá, když se uložila do postele v ten moment spala, uměla všechny takové praktické věci.“</p>

<p>Problémy, které se projevují/ily během výchovy</p>	<p>„...jak začala dospívat, tak najednou začali lži...ona vymýšlela různé věci, co se dějou.“</p> <p>„...potom došlo k takové konfrontaci, že znásilněná dokonce v nějaké době už nevím, ale v jaké návštěva doktora všechno v pořádku.“</p> <p>„...všechno provalilo a chtěla se zasebevraždit...spíš bych řekl, že to bylo demonstrativní.“</p> <p>„...to gradovalo přes krádeže, mě kradla, brala věci pak je prodávala ve škole.“</p> <p>„...ještě mezi tím měla období EMO. Takže mezi tím do černého a fotit se a blbnout.“</p> <p>„...potom přestala jíst...co snědla zvracet a začala valit s váhou dolů, až to došlo na váhu 25,7 kilo (...)byla v podstatě na umření.“</p> <p>„Vystřídala hodně chlapů, poměrně hodně aspoň na můj vkus.“</p> <p>„Nikdy nepřemýšlí, co bude zítra nebo za týden, měsíc. Jen řeší přítomnost (...)jakože je teď to se počítá, mám peníze tak ty si užiju a dobře. Nepřemýšlí o tom, že by to někde investovala, nebo si koupila auto. Prostě vybere denní limit.“</p>
<p>Způsob řešení problémů, které se projevují/ly během výchovy</p>	<p>„...tak jsme se snažili, aby vše co ukradla, vrátila.“</p> <p>„Skončila v Opavě na psychině na poruchách osobnosti tak tam jsme za ní jezdili (...)bylo řečeno, že je emocionálně plytká, plochá... není schopná nějakých hlubších vztahů.“</p> <p>„dokonce skončila na JIPCE a to několikrát. Vždycky ji dorvali infuzema a potom se to opakovalo a opakovalo (...)manželka s ní byla u doktora v Třinci a on říká tak jediná možnost udělat to co se dělá lidem, kteří umírají (...)Tak ji dali pack do žaludku přímo. Toto měla několik let, do sebe jedla jídlo přes velkou injekč-</p>

	<p>ní stříkačku, před kolik... asi dvěma měsíci jí ji vyndali.“</p> <p>„...teď má takový vztah, který, no ten její přítel je velice hodný. Snaží se jí motivovat.“</p>
Vazby s biologickou rodinou	<p>„...s tou biologickou původní maminkou, nemaminkou má nějaký kontakt jednou za hodně dlouhou dobu se nějak snad i setkájí.“</p> <p>„...když byla nějaký ten čas zavřená na té interně. Fakt jí bylo špatně, tak ta její mamka přišla na pět minut za ní, po několika letech, kdy ji neviděla a řekla jí, že vypadá hrozně (...) je fakt, že tohle bylo tvrdé odmítnutí.“</p>

7 SELEKTIVNÍ PROTOKOL – KOMPARACE PŘÍPADŮ STUDIE

V této kapitole je cílem porovnání jednotlivých případů pomoci selektivního protokolu. Jednotlivé tabulky obsahují souhrn odpovědí všech rodin k dané kategorii a následnou komparaci odpovědí.

Tabulka 5 Selektivní protokol – kategorie Motiv k adopci romského dítěte

Motiv k adopci romského dítěte	
Rodina R.	<p>„...nepřemýšleli jsme o druhém dítěti... změnili jsme názor, narodil se nám syn...došlo k tragické události ... zemřel.“</p> <p>„...manžel si myslel, že další dítě nám dá...nový životní cíl.“</p> <p>„... jsme se s manželem dost odcizili ... manžel nás chtěl tím dítětem zase sblížit.“</p> <p>„Pomůžeme tím dítěti, které nemá domov a zároveň mu ten nový domov a rodinu poskytneme.“</p>
Rodina Z.	<p>„Porodila jsem syna Martina, když se narodil, tak vypadalo, že je všechno v pořádku (...)jsme postupně zjišťovali, že všechno v pořádku není. Učení chůze bylo nemožné, později jsme začali vnímat i problémy po stránce mentální (...)proto jsme se rozhodli, že s ním budeme o víkendu a přes týden bude v zařízení pro tyto děti.“</p> <p>„...rozhodli jsme se pro adopci (...)brali jsme to tak, že první dítě bylo postižené, proto jsme nechtěli vlastní druhé.“</p> <p>„Manžel i já máme velkou rodinu, proto jsme toužili po vlastní velké rodině, a to od začátku.“</p>
Rodina O.	<p>„Chtěli jsme se postarat o někoho, kdo neměl štěstí na své rodiče. Když máme prostředky a čas na další dítě, tak proč dítěti nepomocť.“</p> <p>„A zároveň jsme tedy chtěli syna... od narození první dcery jsme toužili po chlapci.“</p> <p>„...mám nějaký věk, že by mohli nastat komplikace, a hlavně že takto</p>

	budeme mít chlapce.“
Rodina M.	„Cítili jsme, že máme ještě kapacitu, emocionální kapacitu na to abychom zvládli dítě.“ „...zkrátka jsme se tak rozhodli. A když se pro něco rozhodneme tak si za tím jdeme a většinou, musím zaklepat to vyšlo.“

Komparace odpovědí v kategorii motiv k adopci romského dítěte.

Všechny rodiny osvojily dítě, protože mu chtěli poskytnout zázemí, pocity jistoty a bezpečí. Rodina R. Mluví o poskytnutí domova a rodiny, oba manželé Z. pocházejí z velkých rodin a chtějí velkou rodinu vytvořit, rodina O. má čas a prostředky pro další dítě, Rodina M. cítí, že má ještě emocionální kapacitu pro zvládnutí dalšího dítěte.

Lze říci, že tři rodiny adopci braly jako prostředek ke **kompenzaci** vzniklé situace. Rodiče R. adoptovali syna, protože jejich syn v důsledku nehody zemřel a zároveň si mysleli, že je dítě po tragické události sblíží. Rodiče Z. se rozhodli pro adopci z důvodů toho, že jejich syn se narodil s postižením, a tak měli obavy mít další dítě. Rodiče O. toužili po chlapci, když už měli tři dcery, tak se rozhodli pro adopci. Jedině Rodina M. nevykazuje žádný znak kompenzace, na jejich rozhodnutí mohla mít vliv křesťanská víra a její principy, ke které se otevřeně hlásí.

Tabulka 6 Selektivní protokol – kategorie Vědomý výběr dítěte

Vědomý výběr dítěte	
Rodina R.	„...vyplňovali jsme nějaký podklad, týkal se našich požadavků...nám to přišlo zbytečné (...) myslím si, že dítě je člověk, nikoliv věc v obchodě a pokud jsou lidé, kteří chtějí dítěti pomoci, není důvod si vybrat.“ „...mě překvapilo, jak k tomu výběru přistupovali ostatní náhradní rodiče...paní, které bylo vybráno dítě asi dvakrát a ani jednou se jí nelíbilo.“ „Jediné co, když už jsme si mohli vyplnit ty požadavky... tak jsme teda

	<p>nechtěli dítě s postižením.“</p> <p>„Co se týče teda toho romství, to jsme nevěděli do doby, než nám dítě bylo vybráno. Neměli jsme s tím nejmenší problém.“</p>
Rodina Z.	<p>„Dětí bylo několik, ale nám byla nabídnuta osmnácti měsíční holčička, těžce nedoslýchavá (...)se nás vlastně nikdo neptal na to, jestli by nám původ vadil.“</p> <p>„Na první pohled vypadala jako poloromka (...)nakonec jsme to přestali řešit, a nikde jsme se na nic neptali už jen to, že neslyšíme, by mohl být problém pro výchovu dítěte ze strany úřadů.“</p> <p>„Můj manžel do teď vychází z toho, že Romka není.“</p>
Rodina O.	<p>„... náš jediný požadavek byl chlapec a věk do 5 let (...)ještě jsme vlastně nechtěli dítě s postižením“</p> <p>„...pokud člověk neuvede přímo, že nechce dítě jiného původu, tak mu je prostě přiřazeno. Ale říkám nevadilo nám to (...)Teď už nám to přijde samozřejmé a logické, o děti jiného původu není takový zájem.“</p>
Rodina M.	<p>„My jsme neuvažovali prioritně o romském dítěti. Neměli jsme představu ani, jestli by mělo být to dítě zdravé.“</p> <p>„...bylo nám nabídnuto v podstatě romské dítě.“</p>

Komparace odpovědí v kategorii vědomý výběr dítěte.

Žádná rodina si záměrně nevybrala dítě romského původu. Paní R. zaujímá postoj, že dítě není věc, kterou si můžeme vybrat a koupit v obchodě, ale připouští, že dítě s postižením nechtěli. Stejně jako Rodina O. původ dítěte zde neřešili, ale dítě s postižením nechtěli. Rodině Z. bylo přiděleno dítě romského původu bez jakékoliv předchozí domluvy. Nijak to neřešili, protože měli obavu, že by žádné jiné dítě nedostali kvůli jejich sluchovému postižení. Jediná rodina M. neměla o dítěti žádnou představu, ani o tom, jestli by dítě mělo být zdravé, přijali by ho jakékoliv.

Jednotlivé rodiny nebyly dopředu informovány o odlišné etnicitě dítěte, neřešily jí a nepřemýšlely o způsobu výchovy nějak odbíhajícím od způsobu výchovy ostatních dětí v rodině.

Tabulka 7 Selektivní protokol – kategorie Vliv okolí

Vliv okolí	
Rodina R.	<p>„... na začátku to byl nápad spíše manžela.“</p> <p>„... jediný problém nastal ze strany sestry mojeho manžela, ta nesouhlasila s romským dítětem (...) tehdy nám to rozmlouvala, kvůli krvi a genům a bůhví kvůli čemu všemu.“</p> <p>„Když jsme tedy Romču měli už doma, tak ho všichni milovali.“</p> <p>„... chovala se k němu velmi pěkně. Jako k naší dceři, nic mu nedávala najevo, jen pak mě a manželovi... zároveň bych řekla, že se snažila, aby to Romča nevyčítal... děti toho hodně vnímají.“</p> <p>„Po reakci manželovi sestry jsme možná mezi sebou s manželem prohodili pár slov, ohledně toho, že dítě romského původu může být nějak víc problémové, ale to bylo jen takové zablesknutí, které jsme potom vůbec neřešili.“</p>
Rodina Z.	<p>„Někteří nám to zazlívají. Protože jsme měli syna v domově a chtěli jsme další dítě.“</p> <p>„Moje rodina, nechtěla nevlastní dítě, byla pro to, abychom se pokusili znovu o své dítě (...) Co se týče rodiny mého manžela, tak tam byl hlavní problém názor maminky. Když jsme si dovezli malou domu, tak začala řešit, že každý pozná, že není naše.“</p> <p>„...manžela to zasáhlo tak, že její původ popírá, a to víte vlastně sama... že Vám tvrdil, že nemá romské dítě.“</p> <p>„...naši kamarádi, na začátku nám přáli dítě, ono se to opět změnilo, kvůli postoji manžela. Tak si to představte, že Vám někdo řekne, že máte dítě bílé, ale při tom je zjevné, že takové není.“</p>
Rodina O.	<p>„Řekla bych, že byli velmi překvapeni.“</p> <p>„Manžel má pouze maminku, která nám to schválila, dokonce nám po-</p>

	<p>máhala zjišťovat informace o adopci.“</p> <p>„...nás možná trochu ovlivnila rodina na dovolené v Tunisu. Manželé R. měli tři děti a dvě děti měli adoptované.“</p> <p>„Moji rodiče a celkově rodina, tety, strýcové, byli taky velice rádi.“</p> <p>„Nikdo se nepozastavoval nad původem... je pravda, že když nám dítě bylo vybráno, nebyl to takový ten typický Rom, byl světlejší a sestřenice od manžela a její rodina i když nejsou jiného původu, taky jsou snědší. Takže bych řekla, že se nám do rodiny hodil.“</p>
Rodina M.	<p>„...to bylo těsně po revoluci na začátku devadesátých let, takže těch zkušenosti s adopcí romského dítěte nikdo moc nevěděl, neměl (...). Tehdy nebyli možnosti si nastudovat to někde a vlastně jsme to neřešili.“</p> <p>„Lehce nás od toho zrazovali naši ne z mé strany ale ze strany manželky její rodiče čili můj tchán, tchýně, že nějaké negativní zkušenosti s adopcí i za komunistu měli nějakí konkrétní, nekonkrétní lidé(...) ale my jsme to nebrali nějak vážně.“</p>

Komparace odpovědí v kategorii vliv okolí.

Tři rodiny se setkaly s negativními reakcemi od okolí kvůli původu dítěte. U rodiny R. negativní reakce projevila sestra manžela, která se domnívá, že dítě romského původu, má jiné geny a krev, tím poukazuje, na to, že děti romského původu mohou být více problémové. Lze říci, že názor sestry manžela, rodiče nijak neovlivnil. Rodina Z. se potýkala s negativními reakcemi od celé rodiny a to proto, že syna dali do domova pro zdravotně postižené a osvojili si dceru. Příslušníci jejich rodiny, poukazovali i na původ dítěte a dávali jim najevo, že se měli pokusit o druhé dítě své a že podle barvy pleti ostatní poznají, že není jejich vlastní dcera. Tyto reakce ovlivnily především pána Z., který popírá, že jeho dcera je romského původu. V reakci na to se s negativními reakcemi setkali i ze strany svých přátel. Rodinu M. od adopce zrazovali rodiče paní M., ale to je nijak neovlivnilo. Rodina O. se s negativními reakcemi nesešla. Členové rodiny byli naopak příjemně pře-

kvapení a matka pána O. projevila velký zájem a chtěla jim se vším pomoci. Manželé O. ovlivnila i rodina, kterou potkali na dovolené, tato rodina si osvojila dvě děti. S pozitivními reakcemi se setkala i rodina R. od ostatních členů rodiny, kteří jim pomáhali a syna mají velmi rádi. Zároveň rodina M. poukazuje na dobu, ve které dítě bylo osvojeno. V této době si rodiče nemohli nikde nastudovat něco o dětech romského původu a vlastně nebyla ani potřeba. Rodina M. říká, že jejich dcera byla první romskou dívkou v polské škole, kam dívku umístili, jako svoje zbylé dcery. Rodina M. žije v pohraničí s Polskem a hlásí se k polské národnostní menšině v ČR.

Tabulka 8 Selektivní protokol – kategorie Vývoj sourozeneckých vazeb

Vývoj sourozeneckých vazeb	
Rodina R.	<p>„Od začátku Aneta věděla, že bude mít nového brášku (...) vzpomínám si, že pokaždé byla strašně zklamaná, pokaždé si myslela, že ho přivezeme.“</p> <p>„Když byl nemocný, spíše jsme se točili kolem něho, dcera začala projevovat žárlivost (...) chtěla jsem tomu za každou cenu předejít. Bohužel žárlivost jen tak nepřešla, trvalo to velmi dlouho.“</p> <p>„Když jsme ho dovezli domů čekali jsme radost, nebo něco takového (...) nechtěla se na něj ani podívat. (...) Až večer za mnou přišla a začala se vyptávat. Na druhý den už se s ním mazlila a pusinkovala ho.“</p> <p>„Byl to někdo pro ni nový a cizí.“</p> <p>„Vím, že se dcera několikrát ptala, kdy už si ho odvezeme a zavezeme ho domů (...) už jsem na ni byla zlá, až pak jsem si uvědomila, že to pro ni byla velká změna.“</p> <p>„...trvalo určitě tři roky, než se vše zlomilo...pak ho začala chránit (...).“</p>
Rodina Z.	<p>„Syna jsme měli pouze na víkendy. O adopci věděl, ale těžko říci, zda to ze začátku vnímal (...)už měli doma, tak měli velmi pěkný vztah.“</p> <p>„...někdy se naskytly konflikty, ale jinak všechno bylo v pořádku (...)</p>

	<p>Oba dva dostali stejný druh jídla na večeři, ale v jiném zpracování. Já byla v kuchyni, vše jsem jim nachystala a slyším hrozný řev, tak letím do obývacího pokoje a dcera tahá syna za triko a pak za vlasy. Samozřejmě, že reagoval hrozným řevem.“</p> <p>„...bral ji prostě jako nového člena rodiny. A doposud si myslím, že o adopci jakoby neví a bere jí za vlastní.“</p>
Rodina O.	<p>„My jsme vlastně Maria navštěvovali pak v dětském domově a na předposlední návštěvě tam s námi byli i děti. Pak jsme celý zbytek dne poslouchali, proč už s námi nejel domů.“</p> <p>„No chtěli si s ním hrát, ale on nechtěl, neustále za ním chodili, chtěli se mazlit, ale on se neustále posouval.“</p> <p>„...když se stane nějaký průser, kryjí se vzájemně všechno, co mohou ututlají. No není to s nimi nejlehčí.“</p> <p>„...řekla bych, že se snažili a brali ho hned (...)snad až po třech letech jsem poprvé uslyšela slovo moje ségra.“</p>
Rodina M.	<p>„Tak ony měli 4-5 roků, Marcelku viděli no a hotovo.“</p> <p>„Nerozdělují, jestli je vlastní nebo nevlastní celou dobu jsme se snažili mezi tím nedělat rozdíl.“</p> <p>„Když Vám sestra ukradne, já nevím, tam se to stalo, spodní prádlo, na kterém si zakládáte, je to problém.“</p>

Komparace odpovědí v kategorii vývoj sourozeneckých vazeb.

U všech rodin děti nového sourozence braly jako vlastního, liší se jen doba přijetí. U Rodiny R. a Rodiny O. se děti na nového člena těšily ještě před jeho příjezdem. Což se záhy změnilo, dcera manželů R. na nového sourozence začala žárlit, protože se rodiče více věnovali synovi z důvodu jeho nemoci. U Rodiny O. nastal opačný problém, syn si na začátku s novými sestrami hrát nechtěl a byl velmi uzavřený. U rodiny Z. je možné, že syn si

neuvědomuje, to že rodiče osvojili dceru. Děti z rodiny M. nového sourozence přijaly bez problému, což se mění teprve v momentě, kdy nastávají problémy

Tabulka 9 Selektivní protokol – kategorie Adaptace dítěte v rodině

Adaptace dítěte v rodině	
Rodina R.	<p>„Naše první týdny byly celkem těžké (...) byla jsem jak matka, která porodila první dítě. Furt plakal a já lítala po baráku a nevěděla, jak mu pomoci... byla jsem tehdy s ním i u dětské doktorky.“</p> <p>„K tomu se asi po týdnů přidal zánět průdušek. Takže jsme začátky měli opravdu krušné.“</p>
Rodina Z.	<p>„U Zuzky se projevovalo emoční vypjetí, byla plačtivá (...) večer uložili do postýlky, dlouhé hodiny plakala a s postýlkou lomcovala (...) Trvalo to asi 3 měsíce, než si zvykla.“</p> <p>„Kupodivu se velmi rychle naučila znakovat, s komunikací jsme žádný problém neměli.“</p>
Rodina O.	<p>„Byl hodně zamlklý, neustále měl u sebe hračku, hrocha a bavil se s ním. Někdy i plakal, ale ne přímo před námi.“</p> <p>„Myslím si, že s kým se tak nejvíce bavil, byl můj muž.“</p> <p>„... jsme zjistili, že jeho řeč není taková, jakou by měli mít děti v jeho věku, navštívili jsme proto i logopeda.“</p> <p>„Zhruba po roce možná devíti měsících se vše začalo měnit, myslím tím ten vztah k nám... přestal být plačtivý, začal komunikovat, někdy byl i přidržený.“</p>
Rodina M.	<p>„Podle mě se adaptovala na nový domov velmi rychle a šikovně.“</p> <p>„...ty děti vyceповány v tom, co se dalo na jídlo se bez jakýchkoliv řečí snědlo. Pokud jde o Marcelku byla zvyklá, když se uložila do postele v ten moment spala, uměla všechny takové praktické věci.“</p>

Komparace odpovědí v kategorii adaptace dítěte v rodině.

Ve třech rodinách se na počátku objevuje plačtivost dítěte, což podle mého názoru je spojeno s citovou deprivací. U dítěte z rodiny R. se v rámci přechodu do nového domova objevila nemoc, zánět průdušek. Syn z rodiny O. měl hračku jako zástupce svého nejbližšího příslušníka, ke které plakal a bavil se s ní. Naopak dcera, kterou osvojili manželé Z., vyžadovala neustálou přítomnost nových rodičů. Rodina M. nezaznamenala problémy v rámci emočního citění dítěte, spíše se podívovali, jak dcera zvládá sebeobslužné činnosti. U všech rodin se dítě adaptovalo po čase velmi dobře a nová rodina pro dítě znamenala nové zázemí pocitu jistoty a bezpečí.

Tabulka 10 Selektivní protokol – kategorie Problémy, které se projevují/projevily během výchovy

Problémy, které se projevují/projevily během výchovy	
Rodina R.	<p>„...ho základka bavila. Měl výborné známky na gymnázium...se všechno vezlo a to bohužel špatným hodně špatným směrem.“</p> <p>„Začal krást, žádné velké věci, prostě malé věci, zde chci podotknout, že jsme mu peníze dávali...když se na to podívám zpětně, byl to asi nejmenší problém.“</p> <p>„...jeli jsme s manželem na služební cestu, když jsme se vrátili, zjistili jsme, že nám chybí vybavení domu.“</p> <p>„Poté nastal klid před další bouří. Byl více doma učil se na maturitní zkoušku, my kolem něj chodili po špičkách (...) vím, že jsem ho do té školy vezla.“</p> <p>„Došel ze školy, s tím že maturitní zkoušku zvládl. Po několika týdnech jsme samozřejmě chtěli vidět maturitní vysvědčení (...) Manžel zavolal do školy a zjistil, že ho vyhodili, a že by nebyl ani připuštěn.“</p> <p>„...furt z nás tahal jen peníze, jinak se vůbec neozýval (...) jsme zjistili, že prodává drogy.“</p>
Rodina Z.	<p>„Když nedostala, co chtěla, zlobila se jako každé jiné dítě... asi v šesté třídě, kdy jsme zjistili, že kvůli strachu z písemek nechodí do školy.“</p>

	<p>„Neshody nastaly spíše až na odborném učilišti, kdy poznala nejmenovaného kluka, který ji zkazil (...) Začala nám lhát, flákat se, a to všechno kvůli němu, ale jejich vztah neměl dlouhé trvání.“</p> <p>„Začala kouřit, někdy se dostali i výčitky, že my ji rozkazovat nemůžeme, když nejsme její praví rodiče (...), že si neustále hledala nové a nové muže. A jak mohla, tak se od nás odstěhovala.“</p> <p>„Pak se u nás objevila, ubrečená a těhotná... jednoho dne nám syna nechala pohlídat a už se nevrátila.“</p>
Rodina O.	<p>„No spíše nastaly problémy ve škole...začalo to, zatajováním domácích úkolů, pak spousty poznámkami, špatnými známkami (...) jsme se spolu učili, uměl to, ale dělal to schválně.“</p> <p>„Nedávno jsme zjistili, že šikanoval jednoho chlapce, což jsme tedy zarazili.“</p> <p>„Tady u nás se spíše baví s dětmi právě romského původu. A tedy bez nějakého zveličování jsou to děti, které mají problémy.“</p> <p>„...jednou jsem musela dojet do místního obchodu, že něco ukradli a musela jsem to tam řešit. Do toho došla maminka právě od jeho kamaráda. A kdybyste to viděla, její syn něco ukradne a místo aby začala řvát na dítě, řve na prodavačku.“</p>
Rodina M.	<p>„...jak začala dospívat, tak najednou začali lži...ona vymýšlela různé věci, co se dějou.“</p> <p>„...potom došlo k takové konfrontaci, že znásilněná dokonce v nějaké době už nevím, ale v jaké návštěva doktora všechno v pořádku.“</p> <p>„...všechno provalilo a chtěla se zasebevraždit...spíš bych řekl, že to bylo demonstrativní.“</p> <p>„...to gradovalo přes krádeže, mě kradla, brala věci pak je prodávala ve škole.“</p>

	<p>„...ještě mezi tím měla období EMO. Takže mezi tím do černýho a fotit se a blbnout.“</p> <p>„...potom přestala jíst...co snědla zvracet a začala valit s váhou dolů, až to došlo na váhu 25,7 kilo (...) byla v podstatě na umření.“</p> <p>„Vystřídala hodně chlapů, poměrně hodně aspoň na můj vkus.“</p> <p>„Nikdy nepřemýšlí, co bude zítra nebo za týden, měsíc. Jen řeší přítomnost (...)jakože je teď to se počítá, mám peníze tak ty si užiju a dobře. Nepřemýšlí o tom, že by to někde investovala, nebo si koupila auto. Prostě vybere denní limit“</p>
--	--

Komparace odpovědí v kategorii problémy, které se projevují/projevily během výchovy.

U třech rodin problémy s dítětem začaly v období adolescence. U všech dětí se projevuje lhaní a krádeže, a to nejen cizím lidem, ale i příslušníkům rodiny. Syn rodiny R. vykradl byt, když rodiče byli na dovolené, neustále lhal, zatajil, že neudělal maturitní zkoušku a začal distribuovat návykové látky. Dcera z rodiny Z. na odborném učilišti začala lhát, utíkat z domu, toulat se a střídat partnery. Dcera otěhotněla a do dnešního dne se o její dítě starají rodiče, mají ho v pěstounské péči. U dcery z rodiny M. první problémy měly počátek v období dospívání, začala lhát, krást, střídat partnery a několikrát se pokusila o sebevraždu. Problémy pokračovaly tím, že přestala jíst, v důsledku toho jí byla diagnostikována mentální anorexie. V současné době se léčí. Rodina O. má nejmladší dítě, které plní školní povinnou docházku. Zde rodina řeší jak lhaní, krádeže tak i šikanu jeho spolužáka.

Tabulka 11 Selektivní protokol – kategorie Způsob řešení problémů, které se projeví během výchovy

Způsob řešení problémů, které se projeví během výchovy	
Rodina R.	„Někde jsem četla, že rodiče by měli být přísnější, my nebyli...k obou dětem jsme přistupovali stejně. Ano, měli jsme nastaveny pravidla, které se musely dodržovat, nikdy jsem jim až tak moc nezakazovala

	<p>(...)když bylo vše v pořádku, nebylo co zakazovat.“</p> <p>„Řešili jsme to dlouhýma hovorama, promlouval si s ním manžel, já, prarodiče...byla to hrozná ostuda pro nás (...) vše odsouhlasil, a omluvil se, vždy přišel přitulil se a sdělil, že se to nebude opakovat.“</p> <p>„Tehdy jsme to nechtěli řešit přes policii, prostě jsme to překousli, některý věci můj manžel našel po zastavárnách.“</p> <p>„Poskytli jsme mu byt, našli práci, dokonce zaplatili řidičák a půjčili auto. Jeden a půl roku naše dohoda fungovala, všechny tyto věci za to, že bude chodit do práce, a žít slušný spořádaný život.“</p>
Rodina Z.	<p>„... problémy jsme řešili i s psychologem. Ale bohužel se nic moc nevyřešilo, spíše tímto ztratila naši důvěru a my pochopitelně její.“</p> <p>„Hledali jsme toho kluka, ale řekl, že dítě není jeho a že utekla s jiným mužem (...)Nechtěli jsme to nikde hlásit, takže jsme čekali, zda se nevrátí. “</p> <p>„Když se vrátila, tak jsme ji vnuka nechtěli vrátit, proto jsme se domluvili, že si ho vezmeme do pěstounské péče, která byla řešena před soudem a poté schválena. Což je až do dnešní doby. Ale to už je jiný příběh.“</p>
Rodina O.	<p>„Tyto věci jsme se snažili řešit, chvíli nadešlo dobré období, a záhy se vše zhoršilo. Byla jsem více v jeho školencež ve své práci.“</p> <p>„Teď tedy chodí hrát fotbal, začal hrát na flétnu a snažíme se ho směřovat k lepším výsledkům ve škole. Pokud zavřu oči a opomenu nějaké drobné lži (...)tak se nám to relativně daří.“</p>
Rodina M.	<p>„...tak jsme se snažili, aby vše, co ukradla, vrátila.“</p> <p>„Skončila v Opavě na psychině na poruchách osobnosti tak tam jsme za ní jezdili (...)bylo řečeno, že je emocionálně plytká, plochá... není schopná nějakých hlubších vztahů,“</p>

	<p>„dokonce skončila na JIPCE a to několikrát. Vždycky ji dorvali infuzema a potom se to opakovalo a opakovalo (...) manželka s ní byla u doktora v Třinci a on říká tak jediná možnost udělat to co se dělá lidem kteří umírají (...) Tak ji dali pack do žaludku přímo. Toto měla několik let, do sebe jedla jídlo přes velkou injekční stříkačku, před kolik... asi dvěma měsíci jí ji vyndali.“</p> <p>„...teď má takový vztah, který no ten její přítel je velice hodný. Snaží se jí motivovat.“</p>
--	---

Komparace odpovědí v kategorii problému, které se projevují/ily během výchovy.

Tři rodiny ve vzniklých situacích nevolali policii, nikde protiprávní činy neohlásili. Dvě rodiny se obrátily na odborníky. Každá rodina dala svému dítěti minimálně jednu šanci. Rodina R. ze začátku řešila všechno promlouváním si s dítětem. Po vzniklých situacích a nových šancích s dítětem komunikuje pouze pan R. Rodina Z. se svojí dcerou chodila k psychologovi, to že dítě nechala u svých rodičů, nikde neohlásili. Teprve později došlo ke společné domluvě a o jejího syna se starají prarodiče jako pěstouni. Syna navštěvuje nepravidelně. Rodina M. svou dceru vždy donutila vrátit věci, které ukradla, nikdy k incidentům nevolali policii. Problémy doposud konzultují s odborníky v psychiatrické léčbě. Rodina O. problémy řeší se školou a se synem se domluvili na volnočasových aktivitách. V současné době lze říci, že problémy se vyskytují mnohem méně.

Tabulka 12 Selektivní protokol - kategorie Vazby s biologickou rodinou

Vazby s biologickou rodinou	
Rodina R.	<p>„My jsme s manželem vymysleli pohádku o jeho pravých rodičích, takže vlastně věděl, jak co bylo, samozřejmě, ne do slova.“</p> <p>„Romča nám tvrdil, že se svou adoptivní matkou potkal, že žije v Itálii. Nevím, zda lhal nebo ne. Víím, že když byl mladší, sám říkával, že kdyby ho chtěli navštívit tak se rád s nimi seznámí, ale že je hledat nebude.“</p>

Rodina Z.	<p>„...nechce ani nechtěla se setkat s nimi.“</p> <p>„Nebudu lhát, byli bychom velmi neradi, kdyby tato situace vznikla. Když se rodiče jednou rozhodli vzdát svého dítěte. Neměli by si ho nárokovat, nebo se sním později chtít seznámit. Asi by nám to ublížilo.“</p>
Rodina O.	<p>„Nechtěli jsme mu něco nalhávat a ani by to nešlo. Oslovuje nás mami, tati, což nás těší, to jsme taky po něm nechtěli, nebo nemohli chtít.“</p> <p>„Myslím si, že bude, i když to nemohu říci. Nesouhlasíme s tím, ale pokud sám bude chtít, je to pouze jeho volba.“</p>
Rodina M.	<p>„...s tou biologickou původní maminkou, nemaminkou má nějaký kontakt jednou za hodně dlouhou dobu se nějak snad i setkají.“</p> <p>„...když byla nějaký ten čas zavřená na té interně. Fakt jí bylo špatně, tak ta její mamka přišla na pět minut za ní, po několika letech, kdy ji neviděla a řekla jí, že vypadá hrozně (...) je fakt, že tohle bylo tvrdé odmítnutí.“</p>

Komparace odpovědí v kategorii vazby s biologickou rodinou.

Dvě rodiny si nepřejí, aby se dítě potkalo se svou biologickou rodinou. Rodina Z. říká že dcera o setkání s nimi nejeví ani nejevila zájem, a kdyby k tomu mělo dojít, tak by jim to ublížilo. Rodina O. si také nepřeje, aby se syn potkal s biologickými rodiči, ale zároveň ví, že je to jen jeho volba. Rodina R. si vymyslela pohádku, když byl syn malý o jeho biologické rodině. Syn tvrdí, že se s biologickou matkou potkal, ale náhradní rodiče tuší, že si to vymyslel. Rodina M. proti setkání s biologickými rodiči nic nemá. Dcera se setkává velmi málo se svou biologickou matkou, která o ni velký zájem nejeví.

DISKUSE

Cílem výzkumného šetření práce bylo zjištění, jak jednotliví rodiče prožívali adopci romského dítěte. Zaměřila jsem se nejen na to, jak probíhal samotný proces adopce od první myšlenky až po přijetí dítěte do rodiny, ale také dál. Zabývala jsem se jak reakcí okolí, tak procesem samotného přijetí dítěte ostatními členy blízké i širší rodiny. Dále jsem chtěla identifikovat výchovné problémy, které nastaly a způsoby, jak je rodina řešila.

Podle mého názoru cíle výzkumu byly naplněny, jsou však ohraničeny jednotlivými limity, které se při výzkumném šetření naskytly a které jsem zmínila v samostatné kapitole. Výsledky výzkumu poukazují na to, že rodiny v mnoha oblastech vykazují obdobné znaky.

Postupně jsem odpověděla na výzkumné otázky, které byly stanoveny na začátku výzkumného šetření:

Jaký je hlavní důvod náhradních rodičů k osvojení romského dítěte?

Rodina R. se rozhodla pro osvojení dítěte romského původu, protože jim umřel první syn. Rodiče doufali, že jim dítě dá nový životní cíl a že je sblíží. Pro adopci se rozhodli i proto, že chtěli dítěti pomoci a poskytnout mu zázemí. Rodina Z. si adoptovala dítě, protože jejich první syn se narodil s kombinovaným postižením. Od začátku rodiče toužili po velké rodině, když se rozhodli syna dát do zařízení pro tyto osoby, tak si osvojili dceru. Rodina O. má čtyři dcery, rozhodla se pro adopci, protože od začátku toužili po synovi. Zároveň chtěli dítěti poskytnout pocity lásky a bezpečí. Rodiče M. si dítě adoptovali, protože cítili, že mají emocionální kapacitu na to, aby vychovali další dítě stejně tak dobře jako své dcery. Chtěli dítěti poskytnout nový domov, rodinu a lásku.

Z uvedených zjištění lze říci, že tři rodiny braly adopci jako prostředek kompenzace vzniklé situace, nebo události. Všechny rodiny dítěti chtěly poskytnout nový domov, pocity jistoty, bezpečí a lásky.

Jak reagovalo okolí na rodinu, která adoptovala romské dítě?

Respondentka R. připouští, že adopce dítěte byl nápad ze začátku spíše manžela. Rodina se setkala s negativními reakcemi sestry manžela, která se obávala, že romské dítě má jiné geny a krev. Rodinu tento postoj nijak neovlivnil. Rodina Z. se potýkala s negativními reakcemi rodiny i příbuzných. Jednou z příčin těchto reakcí bylo to, že prvního syna rodina umístila do zařízení pro osoby zdravotně postižené a rozhodla se pro adopci. Příbuzní rodi-

ně vyčítali, že každý pozná, že dítě není jejich, když má jinou barvu kůže. Rodinu tyto reakce ovlivnily tak, že náhradní otec původ dcery zapírá a tvrdí, že není „Romka“. Příbuzní rodiny O. byli adoptí mile překvapeni. Rodina se nepotýkala s negativními reakcemi, spíše naopak. Matka náhradního otce rodině pomáhala zjišťovat informace o osvojení, průběhu aj. Rozhodnutí ovlivnila rodina, kterou potkali na dovolené, která také adoptovala děti. Rodina M adoptovala dítě v době, kdy nikdo neměl moc zkušenosti s adoptí dítěte jiného etnika a nebylo si kde k této problematice nastudovat informace. Odrazovala je rodina ze strany manželky, což rodiče neovlivnilo.

Ze zjištění plyne, že se tři rodiny setkaly s negativními reakcemi příbuzných a okolí. Pouze jedna rodina uvádí, že se jim příbuzní snažili pomoci. Reakce okolí neměly na rozhodnutí o osvojení romského dítěte zásadní vliv, ale mohly ovlivnit průběh výchovy, jako je tomu například u rodiny Z., kde dochází k popření původu dítěte.

Jaká byla reakce sourozenců na adoptaci romského dítěte?

V rodině R. se dcera ze začátku na nového sourozence těšila, což se však změnilo, když onemocněl. V této době se rodiče více věnovali synovi, než dceři, která to vycítila a začala žárlit. Dcera se několikrát rodičů dotazovala, kdy brácha odvezou zpátky domů. Po třech letech se to změnilo a dcera začala brát nového sourozence jako vlastního. Rodina Z. měla syna pouze na víkendy. Vzhledem k jeho kombinovanému postižení je možné, že syn neví, že jeho sestra není jeho vlastní. Sestru jako vlastní tedy bere a to od začátku. V rodině O. se od počátku děti na nového člena rodiny těšily. Když si rodina syna přivezla domů, syn si se svými novými sourozenci hrát nechtěl, spíše se zafixoval na svého náhradního otce. Respondentka O. se domnívá, že ho dcery braly jako brácha hned, ovšem slovo moje sestra uslyšela až po třech letech. V rodině M. děti nového sourozence vzaly bez jakýchkoliv problémů. Od začátku nerozlišují, zda je vlastní, nebo nevlastní. Postupem času se vztahy mění s nastávajícími výchovnými problémy.

U všech rodin děti nového sourozence braly jako vlastního, jen se liší doba přijetí. U dvou rodin se objevila žárlivost dítěte. Lze říci, že se sourozenecké vztahy mění s přicházejícími výchovnými problémy.

S jakými problémy se rodina při výchově dítěte potýkala a jak tyto problémy řešila?

V období adolescence syn rodiny M. začal lhát, krást a utíkat z domova. Když syn vykradl dům, rodina nevolala policii a nijak to neřešila s odborníky. Se synem si rodiče promluvili

a doufali ve zlepšení. V období maturitní zkoušky rodičům tvrdil, že jí zvládl na výbornou, ale pak zjistili, že syn k maturitní zkoušce nebyl připuštěn. Syn od rodičů neustále požadoval peníze, následně zjistili, že užívá návykové látky, které taky distribuuje. Rodina vzniklé situace chtěla řešit s odborníky, což syn odmítl. V rodině Z. se problémy naskytly také v období adolescence. Rodina tyto problémy přisuzuje chlapci, se kterým dcera začala chodit. Dcera začala lhát, krást a toulat se. Postupem času velmi často střídala partnery a od rodiny se odstěhovala. Jednoho dne náhradním rodičům oznámila, že je těhotná. Při jedné návštěvě jim dítě nechala pohlídat a utekla. V současné době, náhradní rodiče pečují o vnuka a mají ho v pěstounské péči. Rodina počáteční problémy řešila s psychologem. Rodiče nikdy nevolali policii. Rodina O. má syna, který plní povinnou školní docházku. Syn zatajuje domácí úkoly, lže a šikanuje spolužáky. Rodina nedávno řešila i jeho drobné krádeže a domnívá se, že syn krade, protože se právě baví s dětmi romského původu. Rodina tyto problémy řeší se školou a syna rodiče přihlásili do volnočasových kroužků. V současné době si myslí, že právě tohle řešení způsobuje jeho zlepšení. Rodina M. se na počátku adolescence potýkala s lhaním, které vyústilo v to, že si dcera vymyslela, že byla znásilněna. Když odborníci potvrdili, že dcera lhala, pokusila se spáchat sebevraždu. Dále se rodina potýkala s krádežemi a dcera velmi často střídala partnery. Respondent zde uvádí, že dcera žije pouze přítomností, nemyslí na důsledky jejího chování a neřeší, co bude zítra. V současné době se dcera potýká s poruchami příjmu potravy a léčí se v psychiatrické léčebně v Opavě, kde ji rodina navštěvuje. Rodina vzniklé problémy řešila i řeší s odborníky, ale policii ke vzniklým krádežím nevolala.

U třech rodin se výchovné problémy projevíly v období adolescence, ve čtvrté rodině je ještě dítě mladší. U všech dětí se projevuje rizikové chování ve formě lhaní a krádeží. Osvojené děti nekradou věci jen cizím lidem, ale i rodinným příslušníkům. Tři rodiny k protiprávním událostem nevolali policii a nikde dané problémy neohlásili. Dvě rodiny se zde obrátily na odborníky.

Jakým způsobem dítě přijalo to, že není biologickým potomkem svých náhradních rodičů?

Rodiče R. si vymysleli pohádku o synových pravých rodičích. Od počátku věděl, že náhradní rodiče nejsou jeho biologičtí. Syn tvrdí, že svou biologickou matku potkal, ale náhradní rodiče tomu nevěří, myslí si, že lže. Respondentka Z. uvádí, že se dcera nechtěla ani nechce setkat se svou biologickou rodinou. Rodiče nezapírají, že by jim setkání vadilo a že

by jim to ublížilo. Dcera už od počátku ví, že náhradní rodiče nejsou její biologičtí. Rodina O. přímo nesouhlasí s tím, aby se dítě potkalo se svou biologickou rodinou, ale zároveň vědí, že je to pouze volba syna. To, že náhradní rodiče nejsou jeho biologičtí, syn ví od počátku. Náhradní otec M. uvádí, že se dcera setkala se svou biologickou matkou. Dcera od počátku věděla, že její náhradní rodiče nejsou biologičtí.

Všechny osvojené děti ví, že o ně nepečují biologičtí rodiče a to od počátku. Dvě rodiny si nepřejí, aby se jejich děti potkaly se svou biologickou rodinou. U jedné rodiny si rodiče nejsou jistí, zda syn lhal, nebo se s biologickou matkou potkal. U poslední rodiny je zřejmé, že se dcera se svou biologickou matkou potkala.

Odpověděla jsem na všechny dílčí otázky a nyní shrnu všechny poznatky týkající se na začátku formulovaného výzkumného problému:

Zkušenost náhradních rodičů s adoptí romských dětí

- * Ani jedna ze čtyř rodin si nevybrala dítě jiné etnicity záměrně
- * Pouze jedna rodina ze čtyř se nesetkala s negativní reakcí okolí na romský původ dítěte
- * Ve všech rodinách nový člen rodiny byl přijat sourozenci za svého, různila se pouze doba přijetí. Vazby se mění teprve v období projevených problémů
- * Ve všech rodinách nastávají výchovné problémy typu: lhaní, krádeže, střídání partnerů, užívání návykových látek
- * Všechny děti od začátku byly informovány o tom, že byly adoptovány, ale pouze u jednoho je průkazný kontakt s biologickou matkou

Na základě prostudované literatury, lze říci, že ani jedna rodina nebudovala správně identitu dítěte. Ve všech rodinách došlo k tomu, že původ dítěte nahrazovali, popírali nebo zlehčovali. Rodiče se zde nepřizpůsobili dítěti, ale dítě rodičům. Žádná z rodin se o život Romů příliš nezajímala, je možné, že právě proto období puberty bylo u jednotlivých dětí bouřlivé.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala adopci romských dětí z pohledu náhradních rodičů. V první, teoretické části, jsem popsala náhradní rodinnou péči, její historii a formy. Nejvíce jsem se zde zabývala osvojením neboli adoptí. Druhou kapitolu jsem věnovala Romům, jejich historickým kořenům, dále jsem popsala tradiční romskou rodinu, diskriminaci a rasismus. Poslední kapitolu jsem pojmenovala „Romské dítě v nové rodině“, kde jsem se věnovala především identitě romských dětí. Díky prostudované literatuře jsem se do tématu dostala hlouběji a pochopila souvislosti.

Ve druhé, praktické části, jsem realizovala výzkumné šetření. Hlavním cílem bylo zjistit, jak rodiče prožívali adopci romského dítěte, dále pak co je k adopci romského dítěte vedlo, jak na ně reagovalo okolí, jak děti v rodině přijali nového člena rodiny a s jakými problémy se náhradní rodina potýkala a jak je řešila. Výzkum byl pojat formou kvalitativního přístupu, kde jsem se pokoušela porozumět jevu co nejvíce do hloubky a získat nejvíce informací. Pro výzkumné šetření byl zvolen design tzv. mnohopřípadové studie, kde jsem na místo jednoho případu zkoumala více případů, které jsem následně analyzovala a provedla komparaci. Výzkumným souborem jsou čtyři rodiny, které adoptovaly dítě romského původu. Sběr dat byl proveden pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který byl realizován vždy s jedním z náhradních rodičů.

Zjištění, které vyplynulo z analýzy dat, v určitých oblastech koresponduje s prostudovanou literaturou. Autorka Vančáková popisuje jednotlivé možné přístupy k odlišnosti dítěte. Jako první přístup zmiňuje popření. V tomto přístupu rodiče dítě vychovávají podle majoritních měřítek v domnění, že se tak lépe začlení do společnosti. Původu dítěte zde nevěnují pozornost. Myslím si, že tento přístup uplatňují všechny rodiny mého výzkumu. Stejně tak rodiny dítě vychovávají podle přístupu, který autorka nazývá nahrazení. Rodiče zde nahrazují původ dítěte, původem svým a to z různých důvodů. Rodiče si myslí, že se dítě lépe začlení a bude přijímáno, dále pak, že bude mít vyšší společenský status. U všech rodin můžeme také zaznamenat odstřižení od kořenů a biologické rodiny. Zde lze říci, že ani jedna z rodin u dítěte správně nerozvíjela a nebudovala jeho identitu, což podle autorky mohlo způsobit bouřlivé období puberty a výchovné problémy s tím spojenými.

Myslím si, že i přes limity této práce se podařilo naplnit cíle a odpovědět na výzkumné otázky. Podle mého názoru, výzkumný vzorek není tak velký, abych mohla závěry zobecnit na všechny rodiny, které adoptovaly romské dítě. Z analýzy dat vyplývá doporučení:

- * Zvýšit informovanost o správném budování identity dítěte. (Rozsáhlejší kurzy pro adoptivní rodiče)
- * Informovat rodiny o tom, že se mohou obrátit na odborníky.
- * Zvýšit péči o rodinu po samotném osvojení dítěte.

Díky prostudovaným zdrojům a analýze dat jsem pochopila danou problematiku hlouběji, zjistila jsem souvislosti, což obohatilo mé poznatky v této oblasti. V mé příští práci bych se chtěla věnovat obdobnému tématu a chtěla bych získat více poznatků o správném budování identity dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PUBLIKACE:

1. ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785784.
2. BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity*. Praha: FHS UK, 2013. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-45-6.
3. COHN, Werner. *Cikáni*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074190087.
4. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 9788024717883.
5. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
6. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
7. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. S.l.: Společenství Romů na Moravě [u.a.], 2002. ISBN 807106615X.
8. KAJANOVÁ, Alena. *(Ne)rovnosti v romských rodinách*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 9788074224553.
9. KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství - romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2.
10. KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cít, 2008. ISBN neuvedeno.
11. KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
12. KOVAŘÍK, Jiří, Věduna BUBLEOVÁ a Kateřina ŠLESINGEROVÁ. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
13. KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 9788074640179.
14. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

15. NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787418.
16. NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 8024404974.
17. NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 9788086131917.
18. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071782505.
19. SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 9788073959555.
20. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
21. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
22. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673185.
23. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
24. VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 9788087455050.
25. VÁVROVÁ, Alena. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: (metodika)*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. *Rada vlády pro národnostní menšiny: Informace o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin* [online]. 2009 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/informace-o-plneni-zasad-stanovenych-ramcovou-umluvou-1406/>.
2. *Sociální exkluze* [online]. nevedeno [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/35-socialni-exkluze>

3. *Vláda České republiky: Strategie romské integrace do roku 2020* [online]. 2015 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/strategii-romske-integrace-na-roky-2015-az-2020-151703/>
4. *Rasová diskriminace a nesnášenlivost v České republice* [online]. 2016 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/diskriminace/aktuality-z-diskriminace/aktuality-z-diskriminace-2016/rasova-diskriminace-a-nesnasenlivost-v-ceske-republice-komise-proti-rasismu-rady-evropy-usp/>
5. *Diskriminace* [online]. 2009 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://iuridictum.pecina.cz/w/Diskriminace>
6. *Listina základních práv a svobod* [online]. 1992 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://psp.cz/docs/laws/listina.html>
7. *Rasismus, xenofobie a multikulturní tolerance* [online]. 2015 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: http://www.multikulturazlin.cz/o.php?o=rasismus_a_xenofobie
8. *Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2016*. Vláda České republiky: Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2016 [online]. Praha: Vanesa Šandová, 2017, 24.7.2017 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016-158612/>
9. *Statistika MPSV za rok 2016: Přechodná pěstounská péče 2016*. Sood: sdružení na ochranu ohrožených dětí [online]. Praha: Marie Vodičková, 2017 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

ZÁKONY:

1. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.
3. Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Netříděná metatabulka – Rodina R.....	37
Tabulka 2 Netříděná metatabulka – Rodina Z.....	41
Tabulka 3 Netříděná metatabulka – Rodina O.....	44
Tabulka 4 Netříděná metatabulka – Rodina M.....	47
Tabulka 5 Selektivní protokol – kategorie Motiv k adopci romského dítěte.....	50
Tabulka 6 Selektivní protokol – kategorie Vědomý výběr dítěte.....	51
Tabulka 7 Selektivní protokol – kategorie Vliv okolí.....	53
Tabulka 8 Selektivní protokol – kategorie Vývoj sourozeneckých vazeb.....	55
Tabulka 9 Selektivní protokol – kategorie Adaptace dítěte v rodině.....	57
Tabulka 10 Selektivní protokol – kategorie Problémy, které se projevují/projevily během výchovy.....	58
Tabulka 11 Selektivní protokol – kategorie Způsob řešení problémů, které se projevily během výchovy.....	60
Tabulka 12 Selektivní protokol - kategorie Vazby s biologickou rodinou.....	62